

Fișă tematică

COMERȚUL ELECTRONIC ȘI OBLIGAȚIILE CONTRACTUALE

Reglementarea comerțului electronic se află în centrul Directivei 2000/31/CE¹ privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă, care cuprinde normele referitoare la cerințele în materie de stabilire și de informare a furnizorilor de servicii ale societății informaționale, precum și la răspunderea furnizorilor de servicii intermediari.

Comerțul electronic afectează însă și o varietate de domenii ale vieții economice care nu intră în domeniul de aplicare al directivei menționate, cum ar fi jocurile de noroc, chestiunile referitoare la acordurile sau la practicile aflate sub incidența dreptului privind înțelegerile, precum și domeniul fiscal [a se vedea articolul 1 alineatul (5) din Directiva privind comerțul electronic, referitor la obiectivul și la sfera de aplicare ale directivei menționate]. De asemenea, drepturile de autor și drepturile conexe, dreptul mărcilor, protecția consumatorilor și protecția datelor cu caracter personal țin de domeniul comerțului electronic, dar sunt reglementate de un ansamblu de directive și de regulamente speciale.

Prezenta fișă tematică prezintă o vedere de ansamblu a jurisprudenței în materie. În acest scop, ea clasifică hotărârile principale privind această serie de domenii în două secțiuni, pe de o parte, aspectele referitoare la obligațiile contractuale dintre părți și, pe de altă parte, reglementarea comerțului electronic.

¹ Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (directiva privind comerțul electronic) (JO L 178 din 17.7.2000, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

I. Relațiile contractuale dintre părți

1. Încheierea contractului

Hotărârea din 5 iulie 2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419)

Societatea Content Services exploata o filială la Mannheim (Germania) și propunea diferite servicii online pe site-ul său internet, în limba germană și accesibil și din Austria. Prin intermediul acestui site, era posibilă descărcarea de software gratuit sau de versiuni demonstrative ale unor programe software cu plată. Înainte de a face comanda, utilizatorii de internet trebuiau să completeze un formular de înregistrare și să bifeze o căsuță anume din formular pentru a declara că acceptau condițiile generale de vânzare și că renunțau la dreptul de retractare.

Aceste informații nu erau afișate direct utilizatorilor de internet. Aceștia din urmă puteau totuși să le vizualizeze clicând pe un link prezent pe pagina pe care o completau în vederea încheierii contractului. Încheierea unui contract era imposibilă în cazul în care căsuța respectivă nu era bifată. Ulterior, utilizatorul de internet primea de la Content Services un e-mail care nu conținea nicio informație cu privire la dreptul de retractare, ci, din nou, un link pentru a le vizualiza. Oberlandesgericht Wien (Tribunalul Regional Superior din Viena, Austria) a adresat Curții o întrebare preliminară privind interpretarea articolului 5 alineatul (1) din Directiva 97/7/CE². Acesta a solicitat să se stabilească dacă o practică comercială care constă în a nu face accesibile consumatorului informațiile prevăzute de această dispoziție decât printr-un hiperlink pe site-ul internet al întreprinderii vizate îndeplinește cerințele dispoziției menționate.

Potrivit Curții, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 97/7/CE trebuie interpretat în sensul că această practică comercială nu îndeplinește cerințele dispoziției menționate, deoarece aceste informații nu sunt nici „furnizate” de această întreprindere, nici „primite” de consumator, și că un site internet nu poate fi considerat „suport durabil”.

Astfel, consumatorul trebuie să primească confirmarea informațiilor respective fără să fie necesar un comportament activ din partea lui. În plus, pentru ca un site internet să fie considerat suport durabil, acesta trebuie să garanteze consumatorului, la fel ca un suport de hârtie, deținerea informațiilor menționate la această dispoziție pentru a-i permite să invoce, dacă este cazul, drepturile care îi revin. În această privință, el trebuie să permită consumatorului să stocheze informațiile care i-au fost adresate personal, să garanteze nealterarea conținutului acestora, precum și accesibilitatea lor pe o durată corespunzătoare și să ofere consumatorilor posibilitatea de a le reproduce ca atare (punctele 35, 42, 43, 50 și 51 și dispozitivul).

Hotărârea din 25 ianuarie 2017, BAWAG (C-375/15, EU:C:2017:38)³

Banca BAWAG, care își desfășura activitatea pe teritoriul austriac, utiliza o clauză contractuală standardizată în scopul adeziunii consumatorilor la serviciile bancare online („e-banking”).

Potrivit clauzei respective, „informațiile și explicațiile pe care banca trebuie să le furnizeze clientului sau să le pună la dispoziția acestuia vor fi transmise prin poștă sau prin e-mail, în cadrul serviciului de e-banking”. Informațiile puteau fi transmise prin intermediul unui sistem de mesagerie integrat în

² Directiva 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO L 144 din 4.6.1997, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160).

³ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2017, p. 72.

conturile online. Consumatorii puteau consulta, reproduce și descărca e-mailurile. Mesajele care se aflau în conturile online „e-banking” rămâneau acolo nemodificate și nu erau eliminate pentru o perioadă adaptată scopului de informare a acestor consumatori, astfel încât acestea puteau fi consultate și reproduse identic în format electronic sau puteau fi tipărite. Consumatorii nu erau însă informați, în alt mod, cu privire la primirea unui nou e-mail.

Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria) a sesizat Curtea cu titlu preliminar pentru a se stabili dacă articolul 41 alineatul (1) din Directiva 2007/64/CE⁴ coroborat cu articolul 36 alineatul (1) din aceeași directivă trebuie interpretat în sensul că o informație transmisă prin intermediul căsuței poștale electronice integrate într-o platformă de bancă online este „furnizată pe un suport durabil”.

Potrivit Curții, este necesar să se considere că anumite site-uri internet trebuie să fie calificate drept „suporturi durabile” în sensul articolului 4 punctul 25 din directiva menționată (punctele 43-45).

Cu toate acestea, modificările contractului-cadru, care sunt transmise de prestatorul de servicii de plată utilizatorului acestor servicii prin intermediul unei căsuțe poștale electronice, pot fi considerate ca fiind furnizate pe un suport durabil numai dacă sunt îndeplinite următoarele două condiții:

- site-ul internet în cauză permite doar acestui utilizator să stocheze și să reproducă informațiile astfel încât acesta să le poată accesa pe o perioadă corespunzătoare;
- transmiterea acestor informații este însoțită de un comportament activ al prestatorului de servicii de plată destinat să aducă la cunoștința utilizatorului respectiv disponibilitatea informațiilor în cauză.

Și trimiterea unui mesaj la adresa utilizată în mod obișnuit de utilizatorul serviciilor în cauză pentru comunicarea cu alte persoane și cu privire la a cărei utilizare părțile au convenit într-un contract-cadru încheiat între prestatorul serviciilor de plată și utilizatorul respectiv poate constitui un asemenea comportament. Adresa astfel aleasă nu poate fi însă cea dedicată utilizatorului în cauză pe site-ul internet de servicii bancare online administrat de prestatorul de servicii de plată (punctele 51 și 53 și dispozitivul).

2. Legea aplicabilă/Competența judiciară

*Hotărârea din 28 iulie 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612)*⁵

Întreprinderea Amazon EU Sàrl, cu sediul în Luxemburg, efectua vânzări electronice de bunuri către consumatori stabiliți în diferite state membre. În cauza principală, asociația austriacă de apărare a intereselor consumatorilor (Verein für Konsumenteninformationen) a introdus o acțiune în încetare, întemeiată pe Directiva 2009/22/CE⁶, susținând că clauzele contractuale utilizate de Amazon erau contrare unor interdicții legale sau bunelor practici.

Sesizată de asociația austriacă, Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria) a urmărit să afle dacă o clauză care figurează în condițiile generale de vânzare ale unui contract de comerț electronic încheiat între un profesionist și un consumator, potrivit căreia legea care reglementează acest contract este cea a statului membru în care are sediul acest profesionist, este abuzivă în sensul articolului 3 alineatul (1) din

4 Directiva 2007/64/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind serviciile de plată în cadrul pieței interne, de modificare a Directivelor 97/7/CE, 2002/65/CE, 2005/60/CE și 2006/48/CE și de abrogare a Directivei 97/5/CE (JO L 319 din 5.12.2007, p. 1).

5 Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2016, p. 42.

6 Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor (JO L 110 din 1.5.2009, p. 30).

Directiva 93/13/CEE⁷. În plus, Oberster Gerichtshof a ridicat problema dacă o prelucrare de date cu caracter personal efectuată de o întreprindere este supusă, în temeiul articolului 4 alineatul (1) litera (a) din Directiva 95/46/CE⁸, dreptului statului membru spre care această întreprindere își direcționează activitățile.

Potrivit Curții, Regulamentele Roma I⁹ și Roma II¹⁰ trebuie interpretate în sensul că legea aplicabilă unei asemenea acțiuni în încetare trebuie determinată în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Regulamentul Roma II, întrucât atingerile aduse ordinii juridice rezultă din utilizarea unor clauze abuzive. În schimb, legea aplicabilă în cazul aprecierii clauzei contractuale în cauză trebuie determinată în aplicarea Regulamentului Roma I, indiferent dacă această apreciere este efectuată în cadrul unei acțiuni individuale sau în cadrul unei acțiuni colective.

Cu toate acestea, din articolul 6 alineatul (2) din Regulamentul Roma I rezultă că alegerea legii aplicabile nu afectează aplicarea dispozițiilor imperative prevăzute de legea țării în care au reședința consumatorii ale căror interese sunt apărute prin intermediul unei acțiuni în încetare. Aceste dispoziții le pot cuprinde pe cele care transpun Directiva 93/13/CEE, în măsura în care asigură consumatorului un nivel maxim de protecție (punctele 59 și 60 și dispozitiv 1).

Astfel, o clauză care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, potrivit căreia legea statului membru în care se află sediul profesionistului respectiv reglementează contractul de comerț electronic cu un consumator, este abuzivă în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE, în măsura în care îl induce în eroare pe acest consumator, dându-i impresia că doar legea acestui stat membru se aplică contractului, fără a-l informa despre faptul că beneficiază de asemenea de protecția pe care i-o asigură dispozițiile imperative ale dreptului care i-ar fi aplicabil în lipsa acestei clauze (punctul 71 și dispozitiv 2).

Pe de altă parte, articolul 4 alineatul (1) litera (a) din Directiva 95/46/CE trebuie interpretat în sensul că o prelucrare de date cu caracter personal efectuată de o întreprindere de comerț electronic este reglementată de dreptul statului membru spre care această întreprindere își direcționează activitățile, dacă se dovedește că această întreprindere efectuează prelucrarea datelor în cauză în cadrul activităților unui sediu situat în acest stat membru. Se impune evaluarea atât a gradului de stabilitate a formei de instalare, cât și a efectivității desfășurării de activități în acest alt stat membru (punctele 76, 77 și 81 și dispozitiv 3).

Hotărârea din 7 decembrie 2010 (Marea Cameră), Pammer și Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740)¹¹

Cauzele conexe Pammer și Alpenhof priveau două litigii principale care se refereau la chestiuni similare. În cauza Pammer, un consumator domiciliat în Austria se afla în litigiu cu o societate de nave pentru transport cu sediul în Germania, în legătură cu rambursarea prețului unei călătorii. Acest consumator reclama faptul că nava și desfășurarea călătoriei nu corespundeau descrierii date pe pagina de internet a agenției care avusese un rol de intermediar, cu sediul tot în Germania, și care oferea astfel de călătorii.

Instanța austriacă de prim grad s-a considerat competentă. Instanța de apel, în schimb, a declarat necompetența instanțelor austriece. Prin întrebarea preliminară formulată de Oberster Gerichtshof

7 Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95 din 21.4.1993, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

8 Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (JO L 281 din 23.11.1995, p. 31, Ediție specială, 13/vol. 17, p. 10).

9 Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO L 177 din 4.7.2008, p. 6).

10 Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II) (JO L 199 din 31.7.2007, p. 40).

11 Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2010, p. 51.

(Curtea Supremă, Austria) se urmărea să se stabilească modul în care trebuie interpretată noțiunea de contract care combină călătoria și cazarea pentru un preț forfetar în sensul articolului 15 alineatul (3), pentru care se aplică dispozițiile din secțiunea 4 din capitolul II din Regulamentul (CE) nr. 44/2001¹². Într-o a doua etapă, instanța de trimitere urmărea să afle dacă faptul că atenția consumatorului austriac a fost atrasă asupra călătoriei prin consultarea paginii de internet a agenției intermediare, fără ca rezervarea călătoriei să fie efectuată pe internet, este suficient pentru a se putea constata competența instanțelor austriece.

Cea de a doua cauză, Alpenhof, privea un litigiu între o societate austriacă care exploata un hotel și avea sediul în Austria și un consumator domiciliat în Germania, în legătură cu plata unei facturi pentru serviciile hoteliere convenite printr-un schimb de e-mailuri pe baza informațiilor furnizate pe pagina de internet a societății reclamante. Instanțele austriece respinseseră acțiunea, apreciind că erau necompetente.

Potrivit Curții, un contract ce are ca obiect o călătorie cu o navă cargo poate constitui un contract de transport care, pentru un preț forfetar, oferă o combinație între călătorie și cazare în cazul în care respectiva călătorie cu o navă cargo cuprinde, pentru un preț forfetar, și cazarea, iar această călătorie depășește 24 de ore (punctele 45 și 46 și dispozitiv 1).

Pentru a stabili dacă se poate considera că un comerciant, a cărui activitate este prezentată pe pagina sa de internet sau pe cea a unui intermediar, își „direcționează” activitatea către statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, trebuie să se verifice dacă acest comerciant intenționa să intre în relații comerciale cu consumatori domiciliați în unul sau în mai multe state membre.

Următoarele elemente, a căror enumerare nu este exhaustivă, pot constitui indicii care permit să se considere că activitatea comerciantului este direcționată către statul membru în care este domiciliat consumatorul, și anume natura internațională a activității, menționarea unor itinerarii cu punctul de plecare în alte state membre pentru a se deplasa la locul în care are sediul comerciantul, utilizarea unei alte limbi sau a unei alte monede decât limba sau moneda utilizate în mod obișnuit în statul membru în care are sediul comerciantul, cu posibilitatea de a rezerva și de a confirma rezervarea în această limbă diferită. În schimb, este insuficientă simpla accesibilitate a paginii de internet a comerciantului sau a intermediarului în statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul. Același este situația în cazul menționării unei adrese electronice, precum și a altor date de contact sau în cazul utilizării unei limbi sau a unei monede care sunt limba și/sau moneda utilizate în mod obișnuit în statul membru în care are sediul comerciantul (punctele 92-94 și dispozitiv 2).

*Hotărârea din 6 septembrie 2012, Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542)*¹³

Litigiul principal se purta între doamna Daniela Mühlleitner, consumatoare domiciliată în Austria, și niște vânzători de mașini cu sediul în Hamburg, Germania, cu privire la achiziționarea unui autovehicul. După ce le-a găsit datele pe site-ul lor internet, doamna Mühlleitner i-a contactat la telefon pe vânzători din Austria, unde a primit ulterior o ofertă pe e-mail. Cu toate acestea, încheierea contractului a avut loc la sediul vânzătorilor în Germania.

Ulterior, instanța de prim grad, Landesgericht Wels (Tribunalul Regional, Austria), a respins acțiunea, declarându-se necompetentă. Oberlandesgericht Linz (Tribunalul Regional Superior din Linz, Austria) a confirmat decizia, amintind că un site internet pur „pasiv” nu era suficient pentru a considera că o activitate este direcționată spre statul consumatorului. Doamna Mühlleitner a declarat recurs împotriva acestei hotărâri la Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria). Aceasta a trimis Curții întrebarea

¹² Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO L 12 din 16.1.2001, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

¹³ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2012, p. 29.

dacă aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I¹⁴ impune ca contractul dintre consumator și profesionist să fi fost încheiat la distanță.

Curtea a declarat că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că nu impune ca contractul dintre consumator și profesionist să fi fost încheiat la distanță.

În primul rând, această dispoziție nu condiționează în mod explicit aplicarea sa de încheierea la distanță a contractelor care intră în domeniul său de aplicare. În al doilea rând, în ceea ce privește interpretarea teleologică a dispoziției menționate, adăugarea unei condiții legate de încheierea la distanță a contractelor de consum ar fi contrară obiectivului urmărit de această dispoziție, mai exact celui referitor la protecția consumatorilor, părți defavorizate la contract. În al treilea rând, condiția esențială de care depinde aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I este cea legată de activitatea comercială sau profesională direcționată spre statul de domiciliu al consumatorului. În această privință, atât contactarea la distanță, cât și rezervarea unui bun ori a unui serviciu la distanță sau, *a fortiori*, încheierea unui contract de consum la distanță sunt indicii potrivit cărora contractul poate fi asociat unei astfel de activități (punctele 35, 42, 44 și 45 și dispozitivul).

Hotărârea din 17 octombrie 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666)

Domnul Emrek, cu domiciliul în Saarbrücken (Germania), căuta un autovehicul de ocazie și a aflat prin intermediul unor cunoscuți despre existența întreprinderii domnului Sabranovic. Acesta din urmă deținea la Spicheren (Franța) o întreprindere de comercializare a vehiculelor de ocazie. El deținea și un site internet care cuprindea coordonatele întreprinderii sale, inclusiv numere de telefon franceze și un număr de telefon mobil german, cu prefixele internaționale respective. Totuși, domnul Emrek nu aflase de întreprindere de pe site-ul internet. Astfel, domnul Emrek, în calitate de consumator, a încheiat cu domnul Sabranovic, la sediul acestuia din urmă, un contract scris de vânzare-cumpărare a unui vehicul de ocazie.

Ulterior, domnul Emrek a introdus o acțiune împotriva domnului Sabranovic în materie de garanție la Amtsgericht Saarbrücken (Tribunalul Districtual din Saarbrücken, Germania). Instanța respectivă a statuat că nu era competentă. Domnul Emrek a declarat apel împotriva acestei decizii la instanța de trimitere, Landgericht Saarbrücken (Tribunalul Regional din Saarbrücken, Germania). Aceasta din urmă a urmărit să afle dacă există, pentru aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, o legătură de cauzalitate între activitățile comerciantului direcționate spre statul membru de domiciliu al consumatorului prin intermediul internetului și încheierea contractelor.

Curtea a amintit că, în Hotărârea Pammer și Alpenhof (C-585/08 și C-144/09), a stabilit o listă neexhaustivă de indicii cu ajutorul cărora o instanță națională poate aprecia dacă este îndeplinită condiția esențială a activității comerciale direcționate către statul membru de domiciliu al consumatorului (punctul 27).

Aceasta a concluzionat că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că nu impune existența unei legături de cauzalitate între mijlocul folosit pentru direcționarea activității comerciale sau profesionale spre statul membru de domiciliu al consumatorului, respectiv un site internet, și încheierea contractului cu acest consumator. Totuși, existența unei astfel de legături de cauzalitate constituie un indiciu al faptului că respectivul contract este aferent unei astfel de activități (punctul 32 și dispozitivul).

---

¹⁴ Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO L 12 din 16.1.2001, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

Hotărârea din 21 mai 2015, El Majdoub (C-322/14, EU:C:2015:334)¹⁵

Litigiul principal privea vânzarea unui automobil prin intermediul unui site internet. Condițiile generale de vânzare accesibile pe acest site conțineau o convenție atributivă de competență în favoarea unei instanțe dintr-un stat membru. Fereastra care conține respectivele condiții generale de vânzare nu se deschidea în mod automat în timpul înregistrării și nici în timpul fiecărei operațiuni de cumpărare, cumpărătorul trebuind să bifeze o căsuță specifică pentru a accepta aceste condiții.

Curtea a fost chemată de Landgericht Krefeld (Tribunalul Regional din Krefeld, Germania) să stabilească dacă validitatea unei clauze atributive de competență este afectată în ipoteza folosirii tehnicii de acceptare prin „click”.

În primul rând, în ceea ce privește realitatea consimțământului persoanelor interesate, care este unul dintre obiectivele articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, Curtea a constatat că cumpărătorul din litigiul principal a acceptat în mod expres condițiile generale în discuție, bifând căsuța corespunzătoare pe site-ul internet al vânzătorului în cauză. În al doilea rând, aceasta a statuat că dintr-o interpretare literală a articolului 23 alineatul (2) din regulamentul menționat reiese că acesta impune să fie oferită „posibilitatea” de consemnare durabilă a convenției atributive de competență, indiferent dacă textul condițiilor generale a fost efectiv consemnat în mod durabil de cumpărător ulterior sau anterior bifării căsuței care indică faptul că acceptă condițiile menționate.

În această privință, Curtea a observat că scopul acestei dispoziții este de a asimila formei scrise anumite forme de comunicare electronică, pentru a simplifica încheierea contractelor sub formă electronică, transmiterea informațiilor vizate fiind efectuată și în cazul în care aceste informații sunt accesibile prin intermediul unui ecran. Pentru ca această comunicare electronică să poată oferi aceleași garanții, în special în materie de probațiune, este suficient să fie „posibile” salvarea și imprimarea informațiilor înainte de încheierea contractului. În consecință, întrucât tehnica de acceptare prin „click” face posibilă imprimarea și salvarea textului condițiilor generale înaintea încheierii contractului, împrejurarea că pagina de internet care conține aceste condiții nu se deschide în mod automat în timpul înregistrării pe site-ul internet și nici în timpul fiecărei operațiuni de cumpărare nu poate repune în discuție validitatea convenției atributive de competență. Prin urmare, o asemenea tehnică de acceptare constituie o comunicare sub formă electronică în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 (punctele 33, 39 și 40 și dispozitivul).

Hotărârea din 25 ianuarie 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37)

Domnul Maximilian Schrems era un utilizator privat al rețelei sociale Facebook din 2008. Acesta a inițiat acțiuni publice împotriva societății Facebook Ireland Limited. În plus, începând cu anul 2011, el a deschis o pagină de Facebook, pe care a înregistrat-o și a conceput-o el însuși, pentru a informa utilizatorii de internet cu privire la acțiunea sa. A înființat o asociație cu scop nelucrative, având ca obiectiv realizarea dreptului fundamental la protecția datelor și sprijinul financiar pentru procese model.

În cadrul unui litigiu între domnul Maximilian Schrems, pe de o parte, și Facebook Ireland Limited, pe de altă parte, în legătură cu mai multe cereri în constatare, în încetare, de informare și în răspundere a Facebook, Oberster Gerichtshof (Curtea Suprimă, Austria) a ridicat problema dacă articolul 15 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 trebuie interpretat de așa natură încât o persoană își pierde calitatea sa de consumator în cazul în care, după ce a utilizat un cont privat de Facebook mai mulți ani, publică cărți, percepe onorarii pentru conferințe sau exploatează site-uri internet. Instanța de trimitere a ridicat de asemenea problema dacă articolul 16 din regulamentul menționat trebuie interpretat în sensul că un

¹⁵ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2015, p. 36.

consumator poate invoca concomitent cu propriile sale drepturi rezultate dintr-un contract încheiat cu un consumator drepturile similare ale altor consumatori cu domiciliul fie în același stat membru, fie într-un alt stat membru, fie într-un stat terț.

Curtea a precizat că noțiunea „consumator” trebuie interpretată în mod autonom și restrictiv. Pentru a stabili dacă articolul 15 este aplicabil, finalitatea contractului încheiat între părți trebuie să aibă ca obiect o altă utilizare decât cea profesională a bunului sau serviciului în cauză. În ceea ce privește o persoană care încheie un contract pentru o utilizare care se raportează în parte la activitatea sa profesională, legătura dintre contractul amintit și activitatea profesională a persoanei interesate ar fi atât de firavă, încât ar deveni marginală și, prin urmare, nu ar avea decât un rol neglijabil în contextul operațiunii (punctele 28-32, 39, 40 și 41 și dispozitiv 1).

În continuare, Curtea a arătat că consumatorul nu este protejat ca atare decât în măsura în care este el însuși reclamant sau pârât într-o procedură. Prin urmare, reclamantul care nu este el însuși parte la contractul de consum în discuție nu poate beneficia de forul consumatorului. Aceste considerații trebuie să se aplice și în privința unui consumator cesionar al drepturilor altor consumatori. Astfel, articolul 16 alineatul (1) implică în mod necesar încheierea unui contract de către consumator cu profesionistul vizat (punctele 44 și 45).

Pe de altă parte, o cesiune de creanțe nu poate, prin ea însăși, să aibă influență asupra determinării instanței competente. Prin urmare, competența instanțelor nu poate fi stabilită prin concentrarea mai multor drepturi la un singur reclamant. Regulamentul nu se aplică acțiunii unui consumator precum în speță (punctele 48 și 49 și dispozitiv 2).

3. Protecția consumatorilor

Hotărârea din 16 octombrie 2008, Bundesverband der Verbraucherzentralen (C-298/07, EU:C:2008:572)

DIV, o companie de asigurări de autovehicule, își oferea serviciile exclusiv pe internet. Pe paginile site-ului său internet, aceasta menționase adresa poștală, precum și adresa de poștă electronică, dar nu menționase numărul de telefon. Acesta nu era comunicat decât după încheierea unui contract de asigurare. În schimb, persoanele interesate de serviciile DIV aveau posibilitatea de a adresa întrebări prin intermediul unui formular de contact pe internet, răspunsurile fiind comunicate prin poșta electronică. Bundesverband der Verbraucherzentralen, federația germană a asociațiilor de consumatori, a considerat totuși că DIV avea obligația de a indica numărul de telefon pe site-ul său internet. Astfel, acesta ar fi unicul mod de a garanta o comunicare directă.

Ulterior, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) a decis să adreseze Curții întrebarea dacă articolul 5 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/31/CE¹⁶ impune indicarea unui număr de telefon.

Curtea de Justiție a statuat că articolul 5 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/31/CE trebuie interpretat în sensul că furnizorul de servicii este obligat să furnizeze destinatarilor serviciului, dinainte de încheierea unui contract cu aceștia din urmă, pe lângă adresa de poștă electronică, și alte informații care permit contactarea rapidă, precum și o comunicare directă și eficientă.

¹⁶ Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (JO L 178 din 17.7.2000, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

Aceste informații nu trebuie să reprezinte în mod obligatoriu un număr de telefon. Ele pot consta într-un formular de contact electronic prin intermediul căruia destinatarul serviciului pot să se adreseze pe internet furnizorului de servicii și la care acesta răspunde prin poșta electronică, cu excepția situațiilor în care un destinatar al serviciului, care, după contactarea prin mijloace electronice a furnizorului de servicii, este privat de acces la rețeaua electronică, îi solicită acestuia din urmă accesul la un mijloc de comunicare diferit de mijloacele electronice (punctul 40 și dispozitivul).

Hotărârea din 3 septembrie 2009, Messner (C-489/07, EU:C:2009:502)

Doamna Messner, o consumatoare germană, a efectuat o retractare a achiziției unui laptop de ocazie prin internet. Vânzătorul computerului a refuzat să înlăture gratuit un defect apărut la opt luni după achiziție. Ulterior, doamna Messner a declarat că a revocat contractul de vânzare și a propus să restituie computerul portabil către vânzător în schimbul unei rambursări concomitente. Această revocare a fost efectuată în termenul prevăzut de BGB (Codul civil german) în măsura în care doamna Messner nu primise informațiile, prevăzute de dispozițiile din acest cod, care determină începerea curgerii termenului de retractare. Doamna Messner a solicitat suma de 278 de euro în fața Amtsgericht Lahr (Tribunalul Districtual din Lahr, Germania). Vânzătorul s-a opus acestei cereri în justiție, arătând că doamna Messner îi datora, în orice caz, o despăgubire pentru aproape opt luni de utilizare a computerului portabil.

În hotărârea sa, Curtea a arătat că dispozițiile articolului 6 alineatul (1) a doua teză și alineatul (2) din Directiva 97/7/CE¹⁷ trebuie să fie interpretate în sensul că se opun ca o reglementare națională să prevadă în mod general posibilitatea ca vânzătorul să solicite consumatorului o despăgubire pentru utilizarea unui bun dobândit printr-un contract la distanță în cazul în care acesta din urmă și-a exercitat dreptul de retractare cu respectarea termenelor.

Astfel, în cazul în care consumatorul ar trebui să plătească o astfel de despăgubire numai pentru faptul că a avut posibilitatea de a utiliza bunul cât timp s-a aflat în posesia sa, acesta nu și-ar putea exercita dreptul de retractare decât în schimbul plății despăgubirii menționate. O astfel de consecință ar fi într-o contradicție clară cu redactarea și cu finalitatea articolului 6 alineatul (1) a doua teză și alineatul (2) din Directiva 97/7/CE și ar priva în mod special consumatorul de posibilitatea de a utiliza în deplină libertate și fără nicio presiune termenul de reflecție care îi este acordat prin această directivă.

De asemenea, eficacitatea și efectivitatea dreptului de retractare ar fi afectate dacă s-ar impune consumatorului plata unei despăgubiri ca urmare a simplei împrejurări de a fi examinat și testat bunul. În măsura în care dreptul de retractare are ca obiectiv tocmai să acorde această posibilitate consumatorului, faptul de a fi recurs la ea nu poate avea drept consecință ca dreptul respectiv să nu poată fi exercitat de consumator decât cu condiția de a plăti o despăgubire.

Cu toate acestea, aceleași dispoziții nu se opun ca plata unei despăgubiri pentru utilizarea acestui bun să fie impusă consumatorului în ipoteza în care ar fi utilizat bunul menționat într-un mod incompatibil cu principiile de drept civil precum buna-credință sau îmbogățirea fără justă cauză, cu condiția de a nu se aduce atingere finalității directivei menționate și în special eficacității și efectivității dreptului de retractare, ceea ce revine instanței naționale să stabilească (punctele 23, 24 și 29 și dispozitivul).

¹⁷ Directiva 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO L 144 din 4.6.1997, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160).

Hotărârea din 15 aprilie 2010, Heinrich Heine (C-511/08, EU:C:2010:189)

O întreprindere de vânzare prin corespondență, Heinrich Heine, prevedea în condițiile sale generale de vânzare că consumatorul trebuie să plătească suma de 4,95 euro cu titlu de costuri de expediere. Această sumă nu se rambursa de către furnizor nici măcar în cazul în care consumatorul își exercita dreptul de retractare. Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen, o asociație de consumatori de drept german, a formulat împotriva Heinrich Heine o acțiune în încetarea acestei practici, întrucât considera că, în cazul retractării, costurile de expediere nu trebuiau imputate consumatorului. În opinia Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania), dreptul german nu conferă în mod explicit consumatorului niciun drept de rambursare a costurilor de expediere a mărfurilor comandate. Având totuși îndoieli cu privire la compatibilitatea cu Directiva 97/7/CE¹⁸ a facturării costurilor de expediere a mărfurilor către consumator chiar și în cazul în care acesta și-a exercitat dreptul de retractare, instanța în cauză a solicitat Curții de Justiție să interpreteze directiva.

În hotărârea sa, Curtea a constatat că articolul 6 alineatul (1) primul paragraf a doua teză și alineatul (2) din Directiva 97/7/CE trebuie să fie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite furnizorului, într-un contract încheiat la distanță, să impute consumatorului costurile de expediere a mărfurilor în cazul în care acesta din urmă își exercită dreptul de retractare.

Astfel, aceste dispoziții permit furnizorului să impute consumatorului, în cazul retractării acestuia din urmă, doar costurile directe ale returnării bunurilor. În situația în care costurile de expediere ar trebui de asemenea să fie puse în sarcina consumatorului, o astfel de imputare, care ar fi în mod inevitabil de natură să îl descurajeze pe acesta din urmă să își exercite dreptul de retractare, ar încălca obiectivul însuși al articolului 6 respectiv.

În plus, o astfel de imputare ar fi de natură să repună în discuție repartizarea echilibrată a riscurilor între părțile la contractele încheiate la distanță, prin faptul că ar determina ca totalitatea sarcinilor legate de transportul bunurilor să fie suportate de consumator (punctele 55-57 și 59 și dispozitivul).

Hotărârea din 6 iulie 2017, Air Berlin (C-290/16, EU:C:2017:523)

Compania aeriană germană Air Berlin a introdus în condițiile generale de vânzare o clauză potrivit căreia, atunci când un pasager anulează rezervarea unui zbor la tariful economic sau nu se prezintă la îmbarcarea într-un astfel de zbor, o sumă de 25 de euro este încasată cu titlu de tarif de administrare aplicat sumei care trebuia rambursată acestuia. Bundesverband der Verbraucherzentralen (Uniunea federală germană a centralelor de consumatori) a considerat că această clauză era nulă în temeiul dreptului german, ca urmare a faptului că dezavantaja clienții în mod necorespunzător. În plus, întrucât era vorba despre executarea unei obligații legale, Air Berlin nu putea solicita tarife distincte. Prin urmare, Bundesverband a sesizat instanțele germane cu o acțiune în încetare împotriva Air Berlin.

În cadrul aceleiași acțiuni, Bundesverband a contestat practicile Air Berlin în materie de afișare a prețurilor pe site-ul său internet. Astfel, la o simulare de rezervare online în 2010, Bundesverband a constatat că taxele și tarifele indicate erau mult inferioare celor percepute efectiv de aeroporturile în cauză. Bundesverband a considerat că această practică putea induce consumatorul în eroare și era contrară normelor privind transparența prețurilor prevăzute de Regulamentul Uniunii privind operarea serviciilor aeriene¹⁹. Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) a solicitat Curții, pe de o parte, să stabilească dacă Regulamentul (CE) nr. 1008/2008 trebuie interpretat în sensul că, la publicarea

18 Directiva 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO L 144 din 4.6.1997, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160).

19 Regulamentul (CE) nr. 1008/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 septembrie 2008 privind normele comune pentru operarea serviciilor aeriene în Comunitate (JO L 293 din 31.10.2008, p. 3).

tarifului pentru transportul aerian de pasageri, transportatorii aerieni trebuie să indice valoarea efectivă a taxelor și nu le pot include parțial în tariful pentru transportul aerian de pasageri și, pe de altă parte, dacă regulamentul menționat se opune aplicării unei dispoziții naționale referitoare la dreptul condițiilor comerciale generale, întemeiată pe dreptul Uniunii, potrivit căreia, în cazul clienților care nu s-au prezentat pentru un zbor sau care au anulat rezervarea unui zbor, nu se poate percepe separat niciun tarif de administrare.

Curtea a răspuns că articolul 23 alineatul (1) a treia teză din Regulamentul (CE) nr. 1008/2008 trebuie interpretat în sensul că, la publicarea tarifelor pentru transportul aerian de pasageri, transportatorii aerieni trebuie să indice în mod separat cuantumul datorate de clienți cu titlu de taxe, tarife de aeroport și alte tarife, impuneri, tarife suplimentare și comisioane vizate în acest regulament. În plus, în consecință, ei nu pot include, nici măcar parțial, aceste elemente în tariful pentru transportul aerian de pasageri. Articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1008/2008 urmărește să asigure în special informarea și transparența prețurilor pentru serviciile aeriene cu originea într-un aeroport situat pe teritoriul unui stat membru și contribuie, în consecință, la asigurarea protecției clientului care recurge la aceste servicii. În plus, o interpretare diferită ar fi de natură să priveze această dispoziție de orice efect util (punctele 29-32 și 36 și dispozitiv 1).

Articolul 22 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1008/2008 trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca aplicarea unei reglementări naționale de transpunere a Directivei 93/13/CEE să poată avea ca rezultat declararea nulității unei clauze cuprinse în condițiile generale de vânzare, care permite să se perceapă tarife de administrare forfetare separate de la clienții care nu s-au prezentat la un zbor sau care și-au anulat rezervarea. Curtea a constatat în această privință că normele generale de protecție a consumatorilor împotriva clauzelor abuzive se aplică și contractelor de transport aerian.

Astfel, Regulamentul (CEE) nr. 2409/92, abrogat prin Regulamentul nr. 1008/2008, indica în considerentul (5) al său că era necesară „completarea stabilirii libere a tarifelor cu dispoziții adecvate intereselor consumatorilor și industriei”.

4. Protecția datelor cu caracter personal

Hotărârea din 1 octombrie 2015, Weltimmo (C-230/14, EU:C:2015:639)²⁰

Weltimmo, o societate înregistrată în Slovacia, administrează o pagină de internet pe care publica anunțuri privind imobile situate în Ungaria. În cadrul acestei activități, ea prelucra datele cu caracter personal ale autorilor anunțurilor. Anunțurile erau publicate gratuit timp de o lună, ulterior serviciul fiind contra cost. La finalul primei luni, mulți dintre autorii anunțurilor au solicitat, pe cale electronică, eliminarea respectivelor anunțuri, precum și a datelor lor cu caracter personal. Weltimmo nu a eliminat însă datele respective și le-a facturat persoanelor interesate contravaloarea serviciilor sale. Ca urmare a neachitării facturilor, Weltimmo a transmis datele cu caracter personal ale autorilor anunțurilor către societăți de recuperare a creanțelor. Autorii anunțurilor au formulat plângeri în fața autorității maghiare însărcinate cu protecția datelor. Aceasta a aplicat Weltimmo o amendă în cuantum de 10 milioane de forinți maghiari (HUF) (aproximativ 32 000 de euro) pentru încălcarea legii maghiare de transpunere a Directivei 95/46/CE²¹.

În aceste condiții, Weltimmo a atacat decizia autorității de supraveghere în fața instanțelor maghiare. Chemată să soluționeze litigiul în recurs, Kúria (Curtea Supremă, Ungaria) a solicitat Curții să stabilească

²⁰ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2015, p. 55.

²¹ Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (JO L 281 din 23.11.1995, p. 31, Ediție specială, 13/vol. 17, p. 10).

dacă directiva menționată permitea autorității de supraveghere maghiare să aplice legea maghiară adoptată pe baza directivei și să aplice amenda prevăzută de această lege.

Curtea a amintit că din considerentul (19) al Directivei 95/46/CE rezultă o concepție suplă a noțiunii de sediu. Astfel, pentru a determina dacă o societate, operator de date, dispune de un sediu într-un alt stat membru decât statul membru sau țara terță unde este înmatriculată, se impune evaluarea atât a gradului de stabilitate a formei de instalare, cât și a efectivității desfășurării de activități în acest alt stat membru. Această afirmație este valabilă îndeosebi pentru întreprinderile care oferă servicii exclusiv pe internet (punctul 29).

Potrivit Curții, articolul 4 alineatul (1) litera (a) din Directiva 95/46/CE trebuie interpretat în sensul că permite aplicarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal a unui alt stat membru decât cel în care este înmatriculat operatorul acestor date, în măsura în care acesta exercită, într-o formă de instalare stabilă pe teritoriul acestui stat membru, o activitate efectivă și reală. În schimb, este lipsit de relevanță aspectul cetățeniei persoanelor vizate de această prelucrare de date (punctul 41 și dispozitiv 1).

În ipoteza în care autoritatea de supraveghere a unui stat membru ar ajunge la concluzia că dreptul aplicabil este nu dreptul statului membru respectiv, ci cel al unui alt stat membru, articolul 28 alineatele (1), (3) și (6) din această directivă trebuie interpretat în sensul că această autoritate de supraveghere nu ar putea exercita competențele efective de intervenție. Prin urmare, ea nu poate aplica sancțiuni pe baza dreptului statului său membru operatorului acestor date care nu este stabilit pe teritoriul statului membru de care aparține autoritatea de supraveghere. În acest sens, decurge din cerințele derivate din suveranitatea teritorială a statului membru în cauză, din principiul legalității și din noțiunea de stat de drept că exercitarea competenței sancționatorii nu poate avea loc, în principiu, în afara limitelor legale în care autoritatea administrativă este autorizată să acționeze în conformitate cu dreptul statului membru din care provine (punctele 56 și 60 și dispozitiv 2).

Hotărârea din 6 octombrie 2015 (Marea Cameră), Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650)²²

Domnul Maximilian Schrems, cetățean austriac, utiliza Facebook începând din anul 2008. Datele furnizate de domnul Schrems pe Facebook erau, în tot sau în parte, transferate de la filiala irlandeză a Facebook către servere situate pe teritoriul Statelor Unite, unde făceau obiectul unei prelucrări. Domnul Schrems a depus o plângere la autoritatea irlandeză de supraveghere, considerând că, având în vedere dezvăluirile făcute în 2013 de domnul Edward Snowden cu privire la activitățile serviciilor de informații din Statele Unite (în special cele ale National Security Agency sau „NSA”), dreptul și practicile din Statele Unite nu ofereau o protecție suficientă împotriva supravegherii de către autoritățile publice a datelor transferate către această țară. Autoritatea irlandeză a respins plângerea, în special pentru motivul că, în Decizia 2000/520/CE²³, Comisia considerase că, în cadrul regimului așa-numit al „sferei de siguranță”, Statele Unite asigurau un nivel adecvat de protecție a datelor personale transferate.

Sesizată în cauză, High Court (Înalta Curte, Irlanda) a urmărit să afle dacă această decizie a Comisiei are drept efect să împiedice o autoritate națională de supraveghere să investigheze o plângere prin care se susține că o țară terță nu asigură un nivel adecvat de protecție și, dacă este cazul, să suspende transferul de date contestat.

²² Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2015, p. 53.

²³ Decizia 2000/520/CE a Comisiei din 26 iulie 2000 în temeiul Directivei 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind caracterul adecvat al protecției oferite de principiile „sferei de siguranță” privind protecția vieții private și întrebările de bază aferente, publicate de Departamentul Comerțului al Statelor Unite ale Americii (JO L 215 din 25.8.2000, p. 7, Ediție specială, 16/vol. 1, p. 64).

Curtea a răspuns că operațiunea care constă în transferarea de date cu caracter personal dintr-un stat membru către o țară terță constituie, în sine, o prelucrare a datelor cu caracter personal în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 95/46/CE²⁴, efectuată pe teritoriul unui stat membru. Autoritățile naționale sunt deci învestite cu competența să verifice dacă un transfer de date cu caracter personal din statul membru de care aparțin spre o țară terță respectă exigențele stabilite de Directiva 95/46 (punctele 43-45 și 47).

În acest sens, atât timp cât decizia Comisiei nu a fost declarată nevalidă de Curte, singura competentă să constate nevaliditatea unui act al Uniunii, statele membre și organele lor nu pot să adopte măsuri contrare acestei decizii, cum ar fi acte prin care se urmărește să se constate cu efect obligatoriu că țara terță vizată de decizia menționată nu asigură un nivel de protecție adecvat. În ipoteza în care o autoritate de supraveghere ajunge la concluzia că elementele invocate în susținerea unei cereri de protecție a drepturilor și a libertăților în ceea ce privește o prelucrare a acestor date cu caracter personal sunt nefondate și respinge, prin urmare, această cerere, persoana care a introdus cererea menționată trebuie să aibă acces la căi de atac jurisdicționale care să îi permită să conteste o astfel de decizie cauzatoare de prejudicii la instanțele naționale. În ipoteza contrară, în care autoritatea menționată consideră întemeiate motivele invocate de persoana care a sesizat-o cu o asemenea cerere, aceeași autoritate trebuie să aibă competența de a acționa în justiție, conform articolului 28 alineatul (3) primul paragraf a treia liniuță din Directiva 95/46/CE interpretat în lumina în special a articolului 8 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (punctele 51, 52, 61, 62, 64 și 65).

Articolul 25 alineatul (6) din Directiva 95/46/CE, citit în lumina articolelor 7, 8 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, trebuie interpretat în sensul că o decizie adoptată în temeiul acestei dispoziții, prin care Comisia constată că o țară terță asigură un nivel de protecție adecvat, nu se opune ca o autoritate de supraveghere dintr-un stat membru să examineze cererea unei persoane de protecție a drepturilor și libertăților sale în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal care o privesc, care au fost transferate dintr-un stat membru către această țară terță, atunci când persoana respectivă invocă faptul că dreptul și practicile în vigoare în țara terță menționată nu asigură un nivel de protecție adecvat (punctele 58, 59, 63 și 66 și dispozitiv 1).

Expresia „nivel de protecție adecvat” care figurează la articolul 25 alineatul (6) din Directiva 95/46/CE trebuie înțeleasă în sensul că impune ca această țară terță să asigure efectiv, în temeiul legislației interne sau al angajamentelor sale internaționale, un nivel de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale în esență echivalent cu cel garantat în cadrul Uniunii în temeiul acestei directive, interpretată în lumina Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (punctele 73, 75, 76 și 78).

Astfel, principiile „sferei de siguranță” sunt aplicabile numai organizațiilor americane autocertificate care primesc date cu caracter personal din Uniune, fără a se impune ca autoritățile publice americane să fie supuse respectării principiilor menționate. În plus, Decizia 2000/520/CE face posibile unele ingerințe, întemeiate pe cerințe privind securitatea națională și interesul public sau pe legislația internă a Statelor Unite, în drepturile fundamentale ale persoanelor ale căror date cu caracter personal sunt sau ar putea fi transferate din Uniune către Statele Unite, fără a cuprinde o constatare în privința existenței în Statele Unite a unor norme cu caracter statal destinate să limiteze eventualele ingerințe în aceste drepturi și fără a menționa existența unei protecții juridice eficiente împotriva unor ingerințe de această natură.

În plus, Comisia și-a depășit competența care îi este atribuită la articolul 25 alineatul (6) din Directiva 95/46/CE, interpretat în lumina Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, prin adoptarea articolului 3 din Decizia 2000/520/CE, care, din acest motiv, este nevalid (punctele 82, 87-89, 96-98 și 102-105 și dispozitiv 2).

24 Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (JO L 281 din 23.11.1995, p. 31, Ediție specială, 13/vol. 17, p. 10).

5. Dreptul de autor

Hotărârea din 3 iulie 2012 (Marea Cameră), UsedSoft (C-128/11, EU:C:2012:407)²⁵

Societatea Oracle dezvolta și comercializa, în special prin descărcare via internet, programe pentru calculator de tip „client-server”. Clientul descărca direct o copie a programului în calculatorul său. Dreptul de utilizare cuprindea dreptul de a stoca în mod permanent copia programului respectiv pe un server și de a oferi acces la aceasta unui număr de 25 de utilizatori. Contractele de licență prevedeau că clientul ar dobândi un drept de utilizare pe durată nedeterminată, netransmisibil și rezervat unui uz profesional intern. UsedSoft, o întreprindere germană, comercializa licențe răscumpărate de la clienții Oracle. Clienții UsedSoft, care nu se aflau încă în posesia programului, îl descărcau direct, după ce achiziționau o licență „de ocazie”, de pe pagina de internet a Oracle. Clienții care dispuneau deja de acest program puteau achiziționa, în mod complementar, o licență sau o parte din licență pentru utilizatori suplimentari. În acest caz, clienții descărcau programul în memoria centrală a stațiilor de lucru ale acestor alți utilizatori.

Oracle a chemat UsedSoft în judecată în fața instanțelor germane pentru interzicerea acestei practici. Bundesgerichtshof (Curtea Supremă Federală, Germania) a sesizat Curtea de Justiție pentru a interpreta, în acest context, Directiva 2009/24/CE²⁶ privind protecția juridică a programelor pentru calculator.

Potrivit Curții, articolul 4 alineatul (2) din Directiva 2009/24/CE trebuie interpretat în sensul că dreptul de distribuție a copiei unui program pentru calculator se epuizează în cazul în care titularul dreptului de autor, care a autorizat, fie și cu titlu gratuit, descărcarea acestei copii de pe internet pe un suport de date, a acordat de asemenea, cu plata unui preț destinat să îi permită obținerea unei remunerații corespunzătoare valorii economice a copiei operei al cărei proprietar este, un drept de utilizare a copiei respective pe durată nelimitată.

Descărcarea unei copii a unui program pentru calculator și încheierea unui contract de licență de utilizare referitor la aceasta constituie un tot indivizibil. Operațiunile respective implică transferul dreptului de proprietate asupra copiei programului pentru calculator în cauză. În această privință, nu prezintă relevanță faptul că copia programului pentru calculator a fost pusă la dispoziția clientului prin descărcare sau printr-un suport material cum ar fi un CD-ROM sau un DVD (punctele 44-47 și 72 și dispozitiv 1).

În plus, articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2009/24/CE trebuie interpretate în sensul că, în cazul revânzării unei licențe de utilizare care implică revânzarea unei copii a unui program pentru calculator descărcat de pe pagina de internet a titularului dreptului de autor, licență care fusese acordată inițial primului dobânditor, al doilea dobânditor al licenței respective, precum și orice dobânditor ulterior al acesteia din urmă vor putea invoca epuizarea dreptului de distribuție prevăzut la articolul 4 alineatul (2) din această directivă și vor putea să beneficieze de dreptul de reproducere (punctul 88 și dispozitiv 2).

Hotărârea din 10 noiembrie 2016, Vereniging Openbare Bibliotheken (C-174/15, EU:C:2016:856)²⁷

În Țările de Jos, împrumutul de cărți în format electronic efectuat de bibliotecile publice nu intra sub incidența regimului de împrumut public aplicabil cărților tradiționale. Bibliotecile publice puneau la dispoziția publicului pe internet cărți în format electronic, pe baza acordurilor de licență încheiate cu

²⁵ Această hotărâre a fost prezentată în raportul anual 2012, p. 37.

²⁶ Directiva 2009/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind protecția juridică a programelor pentru calculator (versiune codificată) (JO 2009, L 111, p. 16)

²⁷ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2016, p. 58.

titularii de drepturi. Vereniging Openbare Bibliotheken („VOB”), o asociație care regrupează toate bibliotecile publice în Țările de Jos, a considerat că regimul pentru cărțile tradiționale ar trebui aplicat și în cazul împrumutului digital. În acest cadru, asociația respectivă a chemat în justiție Stichting Leenrecht, o fundație însărcinată cu colectarea remunerației datorate autorilor, pentru a obține o hotărâre de constatare în acest sens. Acțiunea VOB privea împrumuturile organizate conform modelului „one copy, one user”, și anume împrumutul unei copii a unei cărți în format digital atunci când acest împrumut este efectuat prin plasarea respectivei copii pe serverul unei biblioteci publice, permițând utilizatorului în cauză să reproducă această copie prin descărcare pe propriul calculator, în condițiile în care doar o singură copie poate fi descărcată în perioada de împrumut, iar după expirarea acestei perioade copia descărcată de utilizator nu mai poate fi utilizată de acesta. Sesizat cu litigiul, Rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga, Țările de Jos) a solicitat Curții de Justiție să stabilească dacă articolul 1 alineatul (1), articolul 2 alineatul (1) litera (b) și articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2006/115/CE²⁸ trebuie interpretate în sensul că noțiunea „împrumut” include un asemenea împrumut al unei copii a unei cărți în format digital și dacă directiva menționată se opune unei asemenea practici.

Potrivit Curții, articolul 1 alineatul (1), articolul 2 alineatul (1) litera (b) și articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2006/115/CE privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale trebuie interpretate în sensul că noțiunea „împrumut” în sensul acestor dispoziții include și modelul „one copy, one user”.

Astfel, noțiunea „închiriere”, care figurează la articolul 2 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2006/115/CE, trebuie înțeleasă ca vizând exclusiv obiectele corporale, iar noțiunea „copii”, care figurează la articolul 1 alineatul (1) din această directivă, trebuie înțeleasă ca vizând, în ceea ce privește închirierea, exclusiv copiile fixate pe un suport fizic. O asemenea concluzie este susținută, de altfel, de obiectivul urmărit de directiva menționată. Astfel, considerentul (4) al acesteia prevede printre altele că dreptul de autor trebuie să se adapteze realităților economice noi cum ar fi noile forme de exploatare (punctele 35, 39, 44-46 și 54 și dispozitiv 1).

În plus, dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să supună aplicarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2006/115/CE condiției ca o copie a cărții în format digital pusă la dispoziție de biblioteca publică să fi fost pusă în circulație printr-o primă vânzare sau printr-un prim altfel de transfer al proprietății acestei copii în Uniune de către titularul dreptului de distribuție publică sau cu acordul acestuia, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 2001/29/CE²⁹. Statele membre nu pot fi împiedicate să stabilească, dacă este necesar, condiții suplimentare susceptibile să amelioreze protecția drepturilor de autor peste ceea ce se prevede în mod explicit în respectiva dispoziție (punctele 61 și 65 și dispozitiv 2).

Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2006/115/CE trebuie interpretat în sensul că se opune ca excepția privind împrumutul public pe care o prevede să se aplice punerii la dispoziție de către o bibliotecă publică a unei copii a unei cărți în format digital în cazul în care această copie a fost obținută din surse nelegale (punctele 67, 68 și 72 și dispozitiv 3).

***Hotărârea din 8 septembrie 2016, GS Media (C-160/15, EU:C:2016:644)*³⁰**

GS Media exploata site-ul internet GeenStijl, care era unul dintre cele mai frecventate zece site-uri de actualități din Țările de Jos. În 2011, GS Media a publicat un articol și un hiperlink care conducea cititorii

²⁸ Directiva 2006/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO L 376 din 27.12.2006, p. 28, Ediție specială, 17/vol. 3, p. 14).

²⁹ Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO L 167 din 22.6.2001, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

³⁰ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2016, p. 58.

către un site australian pe care fuseseră puse la dispoziție fotografiile doamnei Dekker. Aceste fotografii fuseseră publicate pe site-ul australian fără acordul Sanoma, editorul revistei lunare Playboy care deținea drepturile de autor cu privire la fotografiile în discuție. În pofida somațiilor din partea Sanoma, GS Media refuzase să îndepărteze hiperlinkul în discuție. Atunci când site-ul australian a îndepărtat fotografiile la cererea Sanoma, GeenStijl a publicat un nou articol care conținea de asemenea un hiperlink către un alt site, pe care se puteau vedea fotografiile în discuție. Acest din urmă site dăduse de asemenea curs cererii Sanoma de îndepărtare a fotografiilor. Utilizatorii de internet care au vizitat forumul de pe site-ul GeenStijl au postat ulterior pe acesta noi linkuri care trimiteau către alte site-uri internet pe care puteau fi văzute fotografiile în cauză. În opinia Sanoma, GS Media a încălcat dreptul de autor. Sesizată în recurs, Hoge Raad der Nederlanden (Curtea Supremă a Țărilor de Jos) a solicitat Curții de Justiție să se pronunțe cu privire la acest aspect. Astfel, în temeiul Directivei 2001/29/CE³¹, fiecare act de comunicare publică a unei opere trebuie autorizat de titularul dreptului de autor.

Potrivit Curții, articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29/CE trebuie interpretat în sensul că, pentru a stabili dacă postarea pe un site internet a unor hiperlinkuri către opere protejate, disponibile în mod liber pe un alt site internet fără autorizația titularului dreptului de autor, constituie o „comunicare publică” în sensul acestei dispoziții, trebuie să se determine dacă aceste linkuri sunt furnizate fără scop lucrativ de o persoană care nu cunoștea sau nu putea să cunoască în mod rezonabil caracterul nelegal al publicării acestor opere pe acest alt site internet sau dacă, dimpotrivă, respectivele linkuri sunt furnizate în scop lucrativ, ipoteză în care această cunoaștere trebuie să fie prezumată.

Atunci când se stabilește că o astfel de persoană știa sau trebuia să știe că hiperlinkul pe care l-a postat conferă accesul la o operă publicată nelegal pe internet, de exemplu din cauză că a fost avertizată de titularii dreptului de autor, este necesar să se aprecieze că furnizarea acestui link constituie o „comunicare publică”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29. Atunci când postarea unor hiperlinkuri se realizează în scop lucrativ, este de așteptat ca autorul unei astfel de postări să efectueze verificările necesare pentru a se asigura că opera vizată nu este publicată nelegal pe site-ul la care conduc respectivele hiperlinkuri. În astfel de împrejurări și în măsura în care această prezumție refragabilă nu este răsturnată, actul care constă în postarea unui hiperlink către o operă nelegal publicată pe internet constituie o „comunicare publică”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29/CE (punctele 33, 47-51 și 55 și dispozitivul).

*Hotărârea din 14 iunie 2017, Stichting Brein (C-610/15, EU:C:2017:456)*³²

Ziggo și XS4ALL erau furnizori de acces la internet. O parte semnificativă din abonații acestora utiliza platforma de partajare online „The Pirate Bay”. Această platformă permitea utilizatorilor să partajeze și să descarce, pe fragmente (fișiere „torrent”), opere care se aflau pe propriile calculatoare. Fișierele în discuție erau, în marea lor majoritate, opere protejate de dreptul de autor, fără ca titularii dreptului să îi fi autorizat pe administratorii și pe utilizatorii acestei platforme să efectueze actele de partajare. Stichting Brein, o fundație neerlandeză care apără interesele titularilor dreptului de autor, a sesizat instanțele neerlandeze pentru a obliga Ziggo și XS4ALL să blocheze numele de domenii și adresele IP ale platformei „The Pirate Bay”.

Hoge Raad der Nederlanden (Curtea Supremă a Țărilor de Jos) a urmărit, în esență, să afle dacă o platformă de partajare precum „The Pirate Bay” efectuează o „comunicare publică” în sensul Directivei 2001/29/CE³³ și, prin urmare, poate încălca dreptul de autor.

31 Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO L 167 din 22.6.2001, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

32 Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2017, p. 69.

Curtea a statuat că noțiunea „comunicare publică”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29/CE, trebuie interpretată în sensul că acoperă punerea la dispoziție și gestionarea pe internet a unei platforme de partajare care, prin indexarea de metadate referitoare la opere protejate și prin furnizarea unui motor de căutare, permite utilizatorilor acestei platforme să localizeze aceste opere și să le partajeze în cadrul unei rețele de la utilizator la utilizator („peer-to-peer”).

Este necesar să se arate, astfel cum reiese din cuprinsul considerentului (23) al Directivei 2001/29/CE, că dreptul de autor asupra actelor de comunicare publică, vizat la articolul 3 alineatul (1) menționat, acoperă orice transmisie sau retransmisie a unei opere către publicul care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării, prin cablu sau fără cablu, inclusiv radiodifuziunea.

Curtea a statuat deja în această privință că furnizarea pe un site internet a unor linkuri care permit accesul către opere protejate publicate fără nicio restricție în ceea ce privește accesul pe un alt site oferă utilizatorilor primului site un acces direct la operele menționate. Această situație se regăsește și în cazul vânzării unui player multimedia pe care au fost preinstalate programe de completare, disponibile pe internet, care conțin hiperlinkuri ce trimit la site-uri internet liber accesibile publicului pe care au fost puse la dispoziție opere protejate de dreptul de autor fără autorizarea titularilor acestui drept. Astfel, din această jurisprudență se poate deduce că, în principiu, orice act prin care un utilizator acordă clienților săi, în deplină cunoștință de cauză, accesul la opere protejate poate constitui un „act de comunicare”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29/CE.

Pentru a intra sub incidența noțiunii „comunicare publică”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29, trebuie ca operele protejate să fie comunicate efectiv publicului. Noțiunea „public” presupune un anumit prag *de minimis*. Astfel, trebuie să se știe nu doar câte persoane au acces în paralel la aceeași operă, ci și câte dintre ele au acces în mod succesiv la aceasta (punctele 30-34, 40, 41 și 48 și dispozitivul).

II. Cadrul comerțului electronic

1. Publicitate

*Hotărârea din 23 martie 2010 (Marea Cameră), Google France (Cauzele conexe C-236/08-C-238/08, EU:C:2010:159)*³⁴

Societatea Google gestiona un motor de căutare pe internet și oferea, între altele, un serviciu de referențiere cu plată denumit „AdWords”. Acest serviciu permitea oricărui operator economic să determine, prin intermediul selectării unuia sau mai multor cuvinte-cheie, apariția unui link promoțional către site-ul său, însoțit de un mesaj publicitar. Societatea Vuitton, titulara mărcii comunitare „Vuitton”, și alți titulari de mărci franceze au constatat că, la utilizarea Google, introducerea de către utilizatorul de internet a termenilor din care sunt constituite mărcile sale determină apariția unor linkuri către site-uri care propun imitații ale produselor Vuitton și către site-urile concurenților altor titulari de mărci. Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța) a solicitat Curții de Justiție să se pronunțe cu privire la legalitatea utilizării, în calitate de cuvinte-cheie în cadrul unui serviciu de referențiere pe internet, a unor semne care corespund anumitor mărci, fără ca titularii acestora să își fi dat consimțământul.

33 Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO L 167 din 22.6.2001, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

34 Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2010, p. 40.

Curtea a statuat că un asemenea furnizor al unui serviciu de referențiere pe internet nu utilizează acest semn în sensul articolului 5 alineatele (1) și (2) din Directiva 89/104/CEE³⁵ sau al articolului 9 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 40/94³⁶, chiar dacă acesta din urmă permite celor care publică anunțuri să selecteze semne identice cu anumite mărci în calitate de cuvinte-cheie, stochează aceste semne și afișează anunțurile clienților săi pornind de la acestea. Utilizarea de către un terț a unui semn identic sau similar cu marca titularului presupune că acesta utilizează semnul în cadrul propriei comunicări comerciale și constituie o utilizare în sensul directivei menționate, în cazul în care afișarea are drept scop să inducă în eroare utilizatorii de internet cu privire la originea produselor sau serviciilor sale (punctele 53-57, 71-73 și 105 și dispozitiv 2).

Titularul unei mărci are dreptul să îi interzică unei persoane care publică anunțuri să facă publicitate atunci când ea îi permite cu dificultate utilizatorului mediu de internet să afle dacă produsele sau serviciile vizate de anunț provin de la titularul mărcii sau de la un terț. Funcția esențială a mărcii constă în special în a permite utilizatorilor de internet să distingă produsele sau serviciile titularului acestei mărci de cele care au o altă proveniență (punctele 84, 85, 87-90 și 99 și dispozitiv 1).

Totuși, repercusiunile utilizării de către terți a semnelor identice cu marca nu constituie prin ele însele o atingere adusă funcției de publicitate a mărcii (punctele 91-95). Articolul 14 din Directiva 2000/31/CE³⁷ trebuie interpretat în sensul că norma prevăzută la acest articol se aplică furnizorului unui serviciu de referențiere pe internet atunci când acest furnizor nu a jucat un rol activ de natură să îi confere o cunoaștere sau un control al datelor stocate. Dacă comportamentul este pur tehnic, automat și pasiv, presupunând lipsa cunoașterii sau a controlului datelor pe care le stochează, furnizorul respectiv nu poate fi ținut răspunzător (punctele 114, 119 și 120 și dispozitiv 3).

Hotărârea din 11 iulie 2013, Belgian Electronic Sorting Technology (C-657/11, EU:C:2013:516)³⁸

Întreprinderile BEST și Visys dezvoltau, produceau și comercializau utilaje și sisteme de sortare echipate cu tehnologie laser. Visys a fost înființată de domnul Peelaers, fost angajat al BEST. Acesta din urmă a înregistrat, în numele Visys, denumirea de domeniu „www.bestlasersorter.com”. Conținutul site-ului internet găzduit sub acest nume de domeniu era identic celui al site-urilor internet obișnuite ale Visys, accesibile cu numele de domeniu „www.visys.be” și „www.visysglobal.be”. La introducerea în motorul de căutare google.be a termenilor „Best Laser Sorter” apărea ca al doilea rezultat de căutare, imediat după site-ul internet al BEST, un link către site-ul internet al Visys. Visys utiliza pentru site-urile sale internet, între altele, următoarele metataguri „Best+Helius, Best+Genius”. Instanța de trimitere, Hof van Cassatie (Curtea de Casație, Belgia), a sesizat Curtea pentru a stabili dacă înregistrarea și utilizarea unui nume de domeniu, pe de o parte, și utilizarea metatagurilor („metatags”) în metadatele („metadata”) unui site web, pe de altă parte, pot fi considerate că intră în domeniul de aplicare al noțiunii de publicitate în sensul Directivelor 84/450/CEE³⁹ și 2006/114/CE⁴⁰.

Curtea a statuat că articolul 2 punctul 1 din Directiva 84/450/CEE și articolul 2 litera (a) din Directiva 2006/114/CE trebuie interpretate în sensul că noțiunea de publicitate, astfel cum este definită de aceste dispoziții, acoperă utilizarea unui nume de domeniu și utilizarea de metataguri în metadatele unui site internet, într-o situație în care numele de domeniu sau metatagurile constituite din cuvinte-cheie

35 Directiva 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO L 40 din 11.2.1989, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 92).

36 Regulamentul (CE) nr. 40/94 al Consiliului din 20 decembrie 1993 privind marca comunitară (JO L 11 din 14.1.1994, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 146).

37 Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (JO L 178 din 17.7.2000, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

38 Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2013, p. 41.

39 Directiva 84/450/CEE a Consiliului din 10 septembrie 1984 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative din statele membre cu privire la publicitatea înșelătoare, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2005/29/CE (JO L 250 din 19.9.1984, p. 17, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 153).

40 Directiva 2006/114/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind publicitatea înșelătoare și comparativă (JO L 376 din 27.12.2006, p. 21, Ediție specială, 15/vol. 18, p. 229).

(„keyword metatags”) se referă la anumite produse sau la anumite servicii ori la denumirea comercială a unei societăți și constituie o formă de prezentare care se adresează consumatorilor potențiali și care le sugerează acestora că vor găsi un site internet având legătură cu produsele sau serviciile respective ori cu societatea menționată.

Astfel, noțiunea de publicitate nu poate fi interpretată și aplicată în așa fel încât demersurile întreprinse de un comerciant pentru promovarea vânzării produselor sau serviciilor sale, care pot influența comportamentul economic al consumatorilor și, prin urmare, pot afecta concurenții comerciantului respectiv, să nu fie supuse normelor de concurență loială prevăzute de aceste directive.

În schimb, această noțiune nu include înregistrarea, ca atare, a unui nume de domeniu. Astfel, este vorba despre un act pur formal, care, singur, nu implică în mod necesar posibilitatea ca potențialii consumatori să ia cunoștință de numele de domeniu și care nu este, așadar, susceptibil să influențeze alegerea acestora din urmă (punctele 39, 43, 48, 53 și 60 și dispozitivul).

Hotărârea din 4 mai 2017, Luc Vanderborght (C-339/15, EU:C:2017:335)⁴¹

Domnul Luc Vanderborght, un dentist stabilit în Belgia, a făcut publicitate pentru prestarea de tratamente stomatologice. El a instalat un panou care indica numele său, calitatea sa de dentist, adresa site-ului său internet, precum și numărul de telefon al cabinetului său. În plus, acesta a creat un site internet destinat să informeze pacienții cu privire la diferitele tipuri de tratamente pe care le realiza în cabinetul său. În sfârșit, el a publicat câteva anunțuri publicitare în ziare locale. În urma unei plângeri formulate de Verbond der Vlaamse tandartsen, o asociație profesională a medicilor stomatologi, a fost începută urmărirea penală împotriva domnului Vanderborght. Astfel, dreptul belgian interzicea orice publicitate privind prestarea de tratamente stomatologice și impunea anumite cerințe de discreție. Sesizat cu litigiul, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Belgia) a hotărât să solicite Curții de Justiție să se pronunțe cu privire la acest aspect.

Potrivit Curții, Directiva 2000/31/CE⁴² trebuie interpretată în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal.

Considerentul (18) al Directivei 2000/31/CE precizează că noțiunea „serviciile societății informaționale” cuprinde o gamă largă de activități economice care se desfășoară online. Pe de altă parte, articolul 2 litera (f) din această directivă precizează că noțiunea „comunicare comercială” cuprinde, printre altele, orice formă de comunicare destinată să promoveze serviciile unei persoane care exercită una dintre profesiile reglementate. Rezultă că publicitatea referitoare la prestarea de tratamente stomatologice, efectuată prin intermediul unui site internet, constituie un asemenea serviciu (punctele 36-39). Legiuitorul Uniunii nu a exclus profesii reglementate de sub incidența principiului autorizării comunicărilor comerciale online prevăzut la articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată. Cu toate că această dispoziție permite să se țină seama de particularitățile profesiunilor de sănătate în elaborarea normelor profesionale aferente, încadrând formele și modalitățile comunicărilor comerciale online în vederea, printre altele, a garantării faptului că nu se aduce atingere încrederii pe care pacienții o au în aceste profesii, nu este mai puțin adevărat că aceste norme profesionale nu pot interzice, în manieră generală și absolută, orice formă de publicitate online destinată să promoveze activitatea unei persoane care exercită o astfel de profesie (punctele 48-50 și dispozitiv 2).

⁴¹ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2017, p. 76.

⁴² Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și al Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (JO L 178 din 17.7.2000, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

Articolul 56 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care interzice în manieră generală și absolută orice publicitate referitoare la prestarea de tratamente stomatologice.

În ceea ce privește necesitatea unei restricții privind libera prestare a serviciilor precum cea în discuție în litigiul principal, trebuie să se țină seama de faptul că sănătatea și viața persoanelor ocupă primul loc între bunurile și interesele protejate de tratat și că le revine, în principiu, statelor membre sarcina de a decide cu privire la nivelul la care înțeleg să asigure protecția sănătății publice.

Astfel, nu toate mesajele publicitare interzise prin această legislație sunt susceptibile, ca atare, să producă efectele contrare obiectivelor menționate. În aceste condiții, trebuie să se considere că obiectivele urmărite de legislația în discuție în litigiul principal ar putea fi atinse prin intermediul unor măsuri mai puțin restrictive (punctele 71-73, 75 și 76 și dispozitiv 3).

Hotărârea din 30 martie 2017, Verband Sozialer Wettbewerb eV (C-146/16, EU:C:2017:243)

Obiectul litigiului era un anunț publicitar publicat într-un ziar de DHL Paket, care exploata platforma de vânzări pe internet „MeinPaket.de”, prin intermediul căreia vânzătorii profesioniști propuneau produse spre vânzare. Bunurile prezentate în acest anunț, însoțite de un cod, puteau fi cumpărate de la vânzătorii terți prin intermediul platformei respective. Odată conectat la site, utilizatorul putea introduce codul respectiv pentru a fi trimis către o pagină care prezenta bunul în discuție într-un mod mai detaliat și menționa vânzătorul, ale cărui informații pertinente puteau fi consultate într-o rubrică destinată acestui scop.

Potrivit Verband Sozialer Wettbewerb (VSW), o asociație la care aderau mai ales furnizorii de articole electrice și electronice, precum și vânzătorii prin corespondență, care propuneau spre vânzare articole de orice natură, anunțul publicat prezenta o practică comercială neloială. Conform VSW, DHL Paket nu își îndeplinea obligația de a indica identitatea și adresa geografică a furnizorilor care utilizau platforma sa de vânzare. VSW a introdus o acțiune în justiție, solicitând încetarea acestei activități publicitare.

Sesizată de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania), Curtea a statuat că articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2005/29/CE⁴³ trebuie interpretat în sensul că un anunț publicitar precum cel în discuție în litigiul principal, care intră sub incidența noțiunii „invitație de a cumpăra” în sensul acestei directive, poate fi conform obligației de informare prevăzute de această dispoziție.

Revine instanței de trimitere sarcina de a examina de la caz la caz, pe de o parte, dacă limitele de spațiu din textul publicitar justifică punerea la dispoziție a informațiilor cu privire la furnizor numai la nivelul platformei de vânzări pe internet și, pe de altă parte, dacă este cazul, dacă informațiile impuse la articolul 7 alineatul (4) litera (b) din directiva menționată privind platforma de vânzări pe internet sunt comunicate simplu și rapid (punctul 33 și dispozitivul).

Hotărârea din 3 martie 2016, Daimler AG (C-179/15, EU:C:2016:134)

Együd Garage, o societate de drept maghiar specializată în vânzarea și repararea automobilelor Mercedes, a încheiat o convenție de prestări servicii post-vânzare cu Daimler, producător german de automobile și titularul mărcii internaționale „Mercedes-Benz”. Societatea maghiară avea dreptul de a

⁴³ Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului (JO L 149 din 11.6.2005, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260).

utiliza această marcă și de a utiliza mențiunea „service autorizat Mercedes-Benz” în propriile anunțuri. În urma rezilierii acestei convenții, Együd Garage a încercat să elimine toate anunțurile de pe internet care puteau determina publicul să considere că ea încă avea un raport contractual cu Daimler. În pofida demersurilor întreprinse, pe internet au continuat să fie difuzate anunțuri care menționau o asemenea asociere, identificate de motoarele de căutare. Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta, Ungaria) a solicitat Curții de Justiție să stabilească dacă Directiva 2008/95/CE privind mărcile⁴⁴ permite Daimler să impună unui partener contractual anterior să efectueze demersuri aprofundate pentru a evita să se aducă atingere mărcii sale.

Curtea a statuat că utilizarea unei mărci de către un terț fără acordul titularului, în scopul de a anunța publicul că terțul respectiv efectuează reparația și întreținerea produselor care poartă această marcă sau că este specializat în astfel de produse, constituie o utilizare a mărcii în sensul articolului 5 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2008/95/CE. Aceasta poate fi interzisă de titularul mărcii, cu excepția cazului în care își găsește aplicarea articolul 6, referitor la limitarea efectelor mărcii, sau articolul 7, referitor la epuizarea drepturilor conferite de aceasta. O asemenea utilizare, atunci când are loc fără acordul titularului mărcii, poate aduce atingere funcției de indicare a originii mărcii (punctele 28-30).

Articolul 5 alineatul (1) literele (a) și (b) din directiva menționată trebuie interpretat în sensul că nu este vorba despre o utilizare atunci când acest anunț nu a fost publicat de terțul respectiv sau în numele său ori, în ipoteza în care acest anunț a fost publicat de terțul menționat sau în numele său, cu consimțământul titularului, atunci când terțul în cauză i-a solicitat în mod expres administratorului site-ului internet respectiv și căruia îi comandase anunțul să elimine acest anunț sau menționarea mărcii din cuprinsul său. Unei persoane care își face publicitate nu îi pot fi imputate nici acte autonome ale altor operatori economici precum cele ale acestor administratori de site-uri internet de referințiere, care nu acționează la ordin, ci din proprie inițiativă și în nume propriu.

În cele două ipoteze, titularul mărcii nu este îndreptățit, în temeiul articolului 5 alineatul (1) literele (a) și (b) din Directiva 2008/95/CE, să acționeze împotriva persoanei care își face publicitate pentru a-i interzice publicarea online a anunțului în care este menționată marca sa (punctele 34, 36, 37 și 44 și dispozitivul).

2. Dreptul concurenței

Hotărârea din 13 octombrie 2011, Pierre Fabre (C-439/09, EU:C:2011:649)

Societatea Pierre Fabre Dermo-Cosmétique („PFDC”) avea ca obiect de activitate fabricarea și comercializarea de produse cosmetice în farmacii, pe piața europeană. Produsele în cauză nu intrau în categoria medicamentelor. Totuși, în contractele de distribuție a acestor produse se preciza că vânzările trebuiau să aibă loc exclusiv într-un spațiu fizic și în prezența unui farmacist care posedă o diplomă de specialitate, limitând astfel în practică orice formă de vânzare pe internet. Autoritatea franceză din domeniul concurenței a decis că, dată fiind interdicția *de facto* a oricărei vânzări pe internet, acordurile de distribuție ale PFDC constituiau acorduri anticoncurențiale contrare atât legislației franceze, cât și dreptului concurenței al Uniunii Europene. PFDC a introdus o acțiune împotriva acestei decizii la cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța), care a solicitat Curții de Justiție să stabilească dacă o interdicție generală și absolută de a vinde pe internet constituie o restrângere a concurenței „prin obiect”, dacă un asemenea acord poate beneficia de o exceptare pe categorii și dacă, în cazul în care exceptarea pe categorii este inaplicabilă, acest acord ar putea beneficia de o exceptare individuală în temeiul articolului 101 alineatul (3) TFUE.

⁴⁴ Directiva 2008/95/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO L 299 din 8.11.2008, p. 25).

Curtea a răspuns că articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală în cadrul unui sistem de distribuție selectivă constituie o restrângere prin obiect în sensul acestei dispoziții dacă, în urma unei examinări individuale, această clauză nu este justificată în mod obiectiv. Astfel, o asemenea clauză contractuală reduce în mod semnificativ posibilitatea unui distribuitor autorizat de a vinde produsele contractuale clienților din afara teritoriului său contractual sau din afara zonei sale de activitate. Prin urmare, clauza menționată poate conduce la restrângerea concurenței în acest sector.

Există totuși cerințe legitime precum menținerea comerțului specializat capabil să furnizeze prestații specifice pentru produse de înaltă calitate și tehnicitate, care justifică o reducere a concurenței prin intermediul prețurilor în beneficiul unei concurențe întemeiate pe alte elemente decât prețurile. În această privință, organizarea unei rețele de distribuție selectivă nu intră sub incidența interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE, în măsura în care alegerea revânzătorilor se face pe baza unor criterii obiective de natură calitativă, stabilite în mod uniform pentru toți revânzătorii potențiali și aplicate nediscriminatoriu, proprietățile produsului în cauză impun o astfel de rețea de distribuție pentru a menține calitatea și a asigura utilizarea corectă a acestuia și, în sfârșit, criteriile definite nu depășesc ceea ce este necesar. În ceea ce privește în special vânzarea de produse cosmetice și de îngrijire personală, obiectivul de a proteja imaginea de prestigiu a acestor produse nu poate constitui un obiectiv legitim pentru restrângerea concurenței (punctele 38, 40, 41, 46 și 47 și dispozitivul).

Articolul 4 litera (c) din Regulamentul (CE) nr. 790/1999⁴⁵ trebuie interpretat în sensul că exceptarea pe categorii prevăzută la articolul 2 din regulamentul menționat nu se aplică acordurilor verticale care au ca obiect restrângerea vânzărilor active sau pasive către utilizatorii finali de către membrii unui sistem de distribuție selectivă care operează la nivelul vânzării cu amănuntul, fără a aduce atingere posibilității de a interzice unui membru al sistemului să opereze dintr-un loc de stabilire neautorizat (punctele 53, 54, 56, 58 și 59 și dispozitivul).

Hotărârea din 6 decembrie 2017, Coty Germany (C-230/16, EU:C:2017:941)

Coty Germany vindea produse cosmetice de lux în Germania. Pentru a păstra imaginea de lux, ea comercializa anumite mărci ale sale prin intermediul unei rețele de distribuție selectivă, cu alte cuvinte prin distribuitori autorizați. Punctele de vânzare ale acestora din urmă trebuiau să respecte anumite cerințe cu privire la mediu, la amenajare și la organizare. În plus, distribuitorii autorizați aveau dreptul să vândă produsele în discuție pe internet, în măsura în care dispuneau de propria vitrină electronică sau chiar de platforme terțe neautorizate, fără ca intervenția acestora din urmă să fie vizibilă pentru consumator. În schimb, le era interzis în mod explicit să vândă online produsele prin intermediul unor platforme terțe care acționează în mod vizibil în raport cu consumatorii.

Coty Germany a introdus o acțiune în fața instanțelor germane împotriva unuia dintre distribuitorii săi autorizați, Parfümerie Akzente, pentru a i se interzice, în aplicarea acestei clauze contractuale, să distribuie produsele Coty prin intermediul platformei „amazon.de”. Având îndoieli cu privire la caracterul licit al acestei clauze în raport cu dreptul concurenței al Uniunii, Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Tribunalul Regional Superior din Frankfurt-am-Main, Germania) a solicitat Curții de Justiție să se pronunțe în această privință.

Potrivit Curții, articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că un asemenea sistem de distribuție selectivă destinat să păstreze imaginea de lux a acestor produse este conform cu dispoziția menționată, în măsura în care alegerea revânzătorilor se face pe baza unor criterii obiective de natură

⁴⁵ Regulamentul (CE) nr. 2790/1999 al Comisiei din 22 decembrie 1999 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat categoriilor de acorduri verticale și practici concertate (JO L 336 din 29.12.1999, p. 21, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 66).

calitativă, stabilite în mod uniform pentru toți revânzătorii potențiali și aplicate nediscriminatoriu, și criteriile definite nu depășesc ceea ce este necesar (punctul 36 și dispozitiv 1).

În plus, articolul 4 din Regulamentul (UE) nr. 330/2010⁴⁶ trebuie interpretat în sensul că interdicția impusă membrilor unui sistem de distribuție selectivă de produse de lux, care acționează în calitate de distribuitori pe piață, de a recurge în mod vizibil la întreprinderi terțe pentru vânzările pe internet nu constituie o restrângere a numărului clienților, în sensul articolului 4 litera (b) din acest regulament, nici o restrângere a vânzărilor pasive către utilizatorii finali, în sensul articolului 4 litera (c) din regulamentul menționat (punctul 69 și dispozitiv 3).

3. Vânzarea de medicamente și de dispozitive medicale online

*Hotărârea din 11 decembrie 2003 (Plen), Deutscher Apothekerverband (C-322/01, EU:C:2003:664)*⁴⁷

Litigiul principal se purta între Deutscher Apothekerverband eV, o asociație având ca misiune apărarea intereselor economice și sociale ale profesiei de farmacist, și o8oo DocMorris NV, o farmacie neerlandeză stabilită în Țările de Jos. Domnul Jacques Waterval era farmacist și unul dintre reprezentanții legali ai DocMorris. Din iunie 2000, DocMorris și domnul Waterval aveau un site internet de vânzare de medicamente la adresa de internet www.o8ooDocMorris.com. Era vorba despre medicamente care erau autorizate fie în Germania, fie în Țările de Jos. Eliberarea acestui tip de medicament avea loc numai în urma prezentării rețetei medicale originale. Apothekerverband a contestat, la Landgericht Frankfurt am Main (Tribunalul Regional din Frankfurt-am-Main, Germania), oferta de medicamente prin intermediul internetului și eliberarea prin vânzări prin corespondență transfrontalieră. În opinia sa, dispozițiile legii germane privind medicamentele nu permiteau exercitarea unei asemenea activități. Tribunalul Regional a solicitat Curții să stabilească dacă asemenea interdicții încalcă principiul liberei circulații a mărfurilor. În continuare, presupunând că există o încălcare a articolului 28 CE, instanța de trimitere a urmărit să afle dacă reglementarea germană în discuție din litigiul principal este necesară pentru a proteja în mod eficient sănătatea și viața persoanelor, în sensul articolului 30 CE.

Curtea a declarat că interdicția națională constituie o măsură cu efect echivalent în sensul articolului 28 CE. Aceasta afectează mai mult farmaciile stabilite în afara teritoriului național și ar putea fi de natură să împiedice mai mult accesul la piață al produselor care provin din alte state membre decât cel al produselor naționale.

Articolul 30 CE poate justifica o asemenea interdicție națională, în măsura în care aceasta privește medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală. Astfel, având în vedere riscurile care pot fi asociate utilizării acestor medicamente, este necesar să se poată verifica într-un mod eficient și responsabil autenticitatea rețetelor întocmite de medici și să se poată asigura astfel eliberarea medicamentului fie clientului însuși, fie unei persoane însărcinate de acesta să vină să îl ridice. În schimb, articolul 30 CE nu poate fi invocat pentru a justifica o interdicție absolută de vânzare prin corespondență a medicamentelor (punctele 68, 74, 76, 112, 119, 124 și 134 și dispozitiv 1).

În plus, articolul 88 alineatul (1) din Directiva 2001/83/CE⁴⁸ se opune unei interdicții naționale de a face publicitate pentru vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror eliberare este rezervată

⁴⁶ Regulamentul (UE) nr. 330/2010 al Comisiei din 20 aprilie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri verticale și practici concertate (JO L 102 din 23.4.2010, p. 1).

⁴⁷ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2003, p. 26.

⁴⁸ Directiva 2001/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 noiembrie 2001 de instituire a unui cod comunitar cu privire la medicamentele de uz uman (JO L 311 din 28.11.2001, p. 67, Ediție specială, 13/vol. 33, p. 3).

exclusiv farmaciilor în statul membru în cauză, în măsura în care această interdicție are în vedere medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală.

Astfel, articolul 88 alineatul (2) din Directiva 2001/83/CE, care autorizează publicitatea către public pentru medicamentele care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală, nu poate fi interpretat în sensul că exclude publicitatea pentru vânzarea prin corespondență a medicamentelor în temeiul unei preținse necesități a prezenței fizice a unei farmacii (punctele 143, 144 și 148 și dispozitiv 2).

Hotărârea din 2 decembrie 2010, Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725)⁴⁹

Conform legislației maghiare, comercializarea lentilelor de contact trebuia să se efectueze într-un magazin specializat cu o suprafață minimă de 18 m² sau într-un spațiu separat de atelier. În plus, în cadrul vânzării acestor produse, trebuia să se recurgă la serviciile unui optometrist sau ale unui medic oftalmolog calificat în domeniul lentilelor de contact. Cu toate acestea, societatea maghiară Ker-Optika comercializa lentile de contact prin intermediul site-ului său de internet. Autoritățile maghiare din domeniul sănătății îi interzisese continuarea acestei activități. Ker-Optika a atacat în justiție această decizie de interdicție. Baranya megyei bíróság (Tribunalul Departamental din Baranya, Ungaria), sesizat cu litigiul, a solicitat Curții de Justiție să stabilească dacă dreptul Uniunii se opune reglementării maghiare.

Curtea a răspuns că normele naționale referitoare la comercializarea lentilelor de contact intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/31/CE⁵⁰ în măsura în care privesc oferta online și încheierea contractului prin mijloace electronice. În schimb, normele naționale referitoare la livrarea lentilelor de contact nu intră în domeniul de aplicare al acestei directive. Articolele 34 TFUE și 36 TFUE, precum și Directiva 2000/31/CE trebuie să fie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care nu autorizează comercializarea lentilelor de contact decât în magazine specializate în dispozitive medicale (punctele 28, 31 și 77 și dispozitivul).

Astfel, reglementarea menționată constituie o măsură cu efect echivalent restricțiilor cantitative, interzisă prin articolul 34 TFUE, întrucât interdicția are ca obiect o vânzare de lentile de contact pe internet prin corespondență și o livrare la domiciliul consumatorilor care locuiesc pe teritoriul național și lipsește operatorii care provin din alte state membre de o modalitate deosebit de eficientă de comercializare a acestor produse, îngreunând astfel în mod considerabil accesul acestora din urmă la piața statului membru avut în vedere.

Legiuitorul național a depășit limitele marjei de apreciere de care beneficiază pentru a decide cu privire la nivelul la care urmărește să asigure protecția sănătății publice, iar această reglementare trebuie considerată a depăși ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivul urmărit. Obiectivul poate fi atins prin măsuri mai puțin restrictive, constând în a supune numai prima livrare de lentile de contact anumitor restricții și în a impune operatorilor economici interesați să pună la dispoziția clientului un optician calificat. Pentru aceleași motive, reglementarea menționată nu poate fi considerată proporțională în raport cu obiectivul de protecție a sănătății publice, în sensul articolului 3 alineatul (4) din Directiva 2000/31/CE (punctele 58, 64, 74-76 și 78 și dispozitivul).

⁴⁹ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2010, p. 18.

⁵⁰ Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (JO L 178 din 17.7.2000, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

Hotărârea din 19 octombrie 2016, Deutsche Parkinson Vereinigung (C-148/15, EU:C:2016:776)

Deutsche Parkinson Vereinigung, o organizație de întraajutorare germană care urmărea să amelioreze condițiile de viață ale pacienților afectați de boala Parkinson, convenise cu privire la un sistem de bonusuri cu farmacia neerlandeză cu vânzare prin corespondență DocMorris. Membrii săi puteau profita de sistemul de bonusuri atunci când cumpărau medicamente care, destinate tratării bolii Parkinson, se eliberau pe bază de prescripție medicală și puteau fi eliberate doar în farmacii. O asociație germană de combatere a concurenței nelocale a considerat că acest sistem de bonusuri încălca reglementarea germană, care prevedea prețuri uniforme de eliberare în farmacii a medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție.

Oberlandesgericht Düsseldorf (Tribunal Regional Superior din Düsseldorf, Germania) a sesizat Curtea pentru a stabili dacă această stabilire de prețuri uniforme este compatibilă cu libera circulație a mărfurilor.

Curtea a statuat că articolul 34 TFUE trebuie interpretat în sensul că această reglementare națională constituie o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la import. Respectiva reglementare afectează mai mult vânzarea de medicamente eliberate pe bază de prescripție medicală de către farmacii stabilite în alte state membre decât vânzarea acestor medicamente de către farmacii stabilite pe teritoriul național.

Astfel, farmaciile tradiționale sunt mai în măsură decât farmaciile cu vânzare prin corespondență să ofere pacienților sfaturi individuale și să asigure o aprovizionare cu medicamente în caz de urgență. Trebuie să se considere că concurența prin prețuri este susceptibilă să reprezinte un parametru al concurenței mai important pentru acestea din urmă.

Articolul 36 TFUE trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională nu poate fi justificată pentru motivul protecției sănătății și a vieții persoanelor, dacă respectiva reglementare nu este aptă să atingă obiectivele urmărite. Obiectivul de a asigura o aprovizionare cu medicamente sigură și de calitate pe întreg teritoriul național intră sub incidența articolului 36 TFUE. Dar o asemenea reglementare nu poate fi justificată în mod valabil decât în măsura în care este de natură să asigure realizarea obiectivului legitim urmărit și nu depășește ceea ce este necesar pentru ca acesta să fie atins.

În această privință, o concurență prin prețuri mai intensă între farmacii ar fi benefică pentru aprovizionarea uniformă cu medicamente și nu are o influență negativă asupra desfășurării de către farmaciile tradiționale a anumitor activități de interes general precum fabricarea de medicamente pe bază de rețetă sau menținerea unui anumit stoc și a unei selecții de medicamente. În sfârșit, o concurență prin prețuri ar putea fi de natură să profite pacientului, în măsura în care ar permite să se ofere medicamente eliberate pe bază de prescripție medicală la prețuri mai favorabile (punctele 34, 38, 40, 43 și 46 și dispozitiv 2).

4. Jocuri de noroc***Hotărârea din 6 noiembrie 2003 (Plen), Gambelli (C-243/01, EU:C:2003:597)***

Domnul Piergiorgio Gambelli și alte 137 de persoane administrau în Italia centre de transmitere a datelor care colectau pariuri sportive pe teritoriul italian, pe seama unui bookmaker englez cu care erau conectate pe internet. Bookmaker-ul, Stanley International Betting Ltd, își desfășura activitățile pe baza unei licențe acordate de orașul Liverpool în temeiul dreptului englez. În Italia, această activitate era rezervată statului sau concesionarilor săi. Orice încălcare a acestei norme putea conduce la o sancțiune penală de până la un an de închisoare. Urmărirea penală a fost începută împotriva domnului Gambelli.

Acesta susținea că dispozițiile italiene erau contrare principiilor comunitare ale libertății de stabilire și liberei prestări a serviciilor. Tribunale di Ascoli Piceno (Tribunalul din Ascoli Piceno, Italia), sesizat cu această cauză, a solicitat Curții de Justiție să stabilească modalitatea de interpretare a dispozițiilor Tratatului CE în materie.

Curtea a declarat că o asemenea reglementare națională constituie o restricție privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor prevăzute la articolul 43 CE și, respectiv, la articolul 49 CE. Pentru a fi justificată, aceasta trebuie să se întemeieze pe motive imperative de interes general, de natură să garanteze realizarea obiectivului urmărit, să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv și să fie aplicată în mod nediscriminatoriu.

Revine în această privință instanțelor naționale sarcina de a verifica dacă o asemenea reglementare, având în vedere modalitățile sale concrete de aplicare, răspunde într-adevăr obiectivelor susceptibile să o justifice și dacă restricțiile pe care le impune nu sunt disproporționate în raport cu aceste obiective.

De asemenea, Curtea a decis că, în măsura în care autoritățile unui stat membru incită și încurajează consumatorii să participe la loterii, la jocuri de noroc sau la pariuri pentru ca trezoreria publică să obțină de aici beneficii pe plan financiar, autoritățile acestui stat nu pot invoca ordinea publică socială care ține de necesitatea de a reduce ocaziile de joc pentru a justifica măsuri precum cele în discuție în litigiul principal (punctele 65, 69, 72 și 76 și dispozitivul).

Hotărârea din 8 septembrie 2009 (Marea Cameră), Liga Portuguesa și Bwin International (C-42/07, EU:C:2009:519)

Bwin, o întreprindere de jocuri online cu sediul în Gibraltar (Regatul Unit), care nu avea un sediu în Portugalia, propunea jocuri de noroc pe un site internet. Serverele sale erau situate în Gibraltar și în Austria. Liga, o persoană juridică de drept privat, care regrupa toate cluburile care participau la competiții de fotbal profesionist în Portugalia, și-a schimbat numele pentru a deveni Bwin Liga, întrucât întreprinderea respectivă a devenit principalul sponsor instituțional al primei divizii de fotbal în Portugalia. Site-ul internet al Liga a inclus referințe la site-ul internet al Bwin și un link către acesta.

Ulterior, conducerea departamentului de jocuri al Santa Casa a adoptat mai multe decizii de aplicare a unor amenzi Ligii și societății Bwin pentru promovarea de jocuri sociale, pe de o parte, și, pe de altă parte, pentru publicitatea realizată pentru jocurile menționate. Liga și Bwin au introdus acțiuni la Tribunal de Pequena Instância Criminal do Porto (Tribunalul Penal din Porto, Portugalia) prin care au solicitat anularea deciziilor amintite, invocând în special articolele 43 CE, 49 CE și 56 CE.

Curtea a statuat că, în cazul în care o măsură națională are în același timp legătură cu mai multe libertăți fundamentale, Curtea o examinează, în principiu, numai în raport cu una dintre aceste libertăți, dacă se dovedește că, în circumstanțele din speță, celelalte sunt cu totul secundare în raport cu prima și pot fi analizate împreună cu aceasta (punctul 47).

Mai departe, aceasta constată că o asemenea reglementare dă naștere unei restricții privind libera prestare a serviciilor garantată de articolul 49 CE, impunând în plus o restricție privind libertatea rezidenților statului membru respectiv de a beneficia, prin internet, de serviciile oferite în alte state membre. Cu toate acestea, restricția în discuție poate fi considerată justificată prin obiectivul luptei împotriva fraudei și a criminalității.

Sectorul jocurilor de noroc oferite prin internet nu face obiectul unei armonizări comunitare. Un stat membru este, așadar, îndreptățit să considere că simplul fapt că un operator privat propune în mod legal servicii din acest sector prin internet într-un alt stat membru în care este stabilit nu poate fi considerat o garanție suficientă de protecție a consumatorilor naționali. În plus, ca urmare a lipsei contactului direct

dintre consumator și operator, jocurile de noroc accesibile prin internet implică riscuri de natură diferită în ceea ce privește eventualele fraude. Pe de altă parte, nu este exclusă posibilitatea ca un operator care sponsorizează anumite competiții sportive cu privire la care organizează pariuri să se poată găsi într-o situație care să îi permită să influențeze rezultatul acestora și să își sporească astfel profiturile. Articolul 49 CE nu se opune unei reglementări a unui stat membru care interzice unor operatori privați stabiliți în alte state membre, în care furnizează în mod legal servicii similare, să propună jocuri de noroc prin internet pe teritoriul statului membru menționat (punctele 53, 54 și 67-73 și dispozitivul).

Hotărârea din 22 iunie 2017, Unibet International (C-49/16, EU:C:2017:491)

Societatea malteză Unibet International organiza jocuri de noroc online. În 2014, Unibet, care deținea autorizații emise de mai multe state membre, a prestat pe site-uri internet în limba maghiară servicii de jocuri de noroc, în condițiile în care nu deținea autorizația necesară în Ungaria. Autoritățile maghiare au dispus, pe de o parte, închiderea temporară a accesului din Ungaria la site-urile internet ale Unibet și, pe de altă parte, a aplicat Unibet o amendă. S-ar fi putut acorda, teoretic, operatorilor stabiliți în alte state membre o autorizație care să le permită organizarea jocurilor de noroc online, întrucât prestarea unor asemenea servicii nu era rezervată unui monopol de stat. Totuși, aceștia se găseau, practic, în imposibilitatea de a obține o asemenea autorizație. În acest context, Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Tribunalul Administrativ și pentru Litigii de Muncă din Budapesta, Ungaria) a solicitat Curții de Justiție să stabilească dacă reglementarea maghiară în cauză este compatibilă cu principiul liberei prestări a serviciilor.

Curtea a statuat că articolul 56 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei legislații naționale care instituie un regim de concesiuni pentru organizarea jocurilor de noroc online atunci când aceasta conține norme discriminatorii în privința operatorilor stabiliți în alte state membre sau în cazul în care prevede norme nediscriminatorii, dar care sunt aplicate în mod netransparent astfel încât să împiedice sau să facă mai dificilă candidatura anumitor ofertanți stabiliți în alte state membre.

O normă potrivit căreia operatorii de încredere trebuie să fi desfășurat pentru o perioadă de cel puțin 10 ani o activitate de organizare de jocuri de noroc pe teritoriul acestui stat membru dezavantajează operatorii stabiliți în alte state membre. Simpla invocare a unui obiectiv de interes general nu este suficientă pentru a justifica o asemenea diferență de tratament.

Obligația națională de a fi desfășurat timp de trei ani într-un stat membru o activitate de organizare de jocuri de noroc nu creează vreun avantaj în favoarea operatorilor stabiliți în statul membru gazdă și ar putea fi justificată printr-un obiectiv de interes general. Trebuie totuși ca normele în discuție să fie aplicate în mod transparent în ceea ce privește toți ofertanții. Nu îndeplinește această cerință o reglementare națională în cuprinsul căreia condițiile de exercitare a atribuțiilor ministrului economiei pe care le stabilește în cadrul unei astfel de proceduri, precum și condițiile tehnice care trebuie îndeplinite de operatorii de jocuri de noroc în cadrul prezentării ofertei lor nu sunt definite cu suficientă precizie (punctele 44-48 și dispozitiv 1).

Articolul 56 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unor sancțiuni aplicate ca urmare a încălcării legislației naționale prin care se instituie un sistem de concesiuni și de autorizații pentru organizarea de jocuri de noroc, în cazul în care o astfel de legislație națională se dovedește a fi contrară acestui articol (punctul 51 și dispozitiv 2).

5. Economia colaborativă

Hotărârea din 20 decembrie 2017 (Marea Cameră), Asociación Profesional Élite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981)⁵¹

Platforma electronică Uber furniza, prin intermediul unei aplicații, un serviciu remunerat de punere în legătură a unor conducători auto neprofioniști care utilizează propriul autovehicul. În 2014, o asociație profesională a șoferilor de taxi din orașul Barcelona (Spania) a formulat o acțiune la Juzgado de lo Mercantil no 3 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 3 din Barcelona, Spania). În opinia acesteia, activitățile Uber constituiau practici înșelătoare și acte de concurență neloială. Tribunalul Comercial a considerat necesar să verifice dacă Uber trebuie să dețină o autorizație administrativă prealabilă. Dacă serviciul ar ține de Directiva privind serviciile în cadrul pieței interne⁵² sau de Directiva 98/34/CE⁵³, practicile Uber nu ar putea fi considerate ca fiind neloiale.

Curtea a declarat că întrebările formulate de instanța de trimitere privesc calificarea juridică a serviciului în cauză și că, prin urmare, este competentă să se pronunțe cu privire la aceste întrebări (punctele 20 și 21).

Astfel, un asemenea serviciu ar putea fi calificat drept „serviciu al societății informaționale” în sensul articolului 1 punctul 2 din Directiva 98/34/CE, la care trimite articolul 2 litera (a) din Directiva 2000/31/CE. Acest serviciu constituie un „serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului”.

Un asemenea serviciu nu se rezumă la un serviciu de intermediere care constă în a pune în legătură, prin intermediul unei aplicații pentru telefoane inteligente, un conducător auto neprofesionist care utilizează propriul autovehicul și o persoană care dorește să efectueze o deplasare urbană. Astfel, într-o situație precum cea vizată de instanța de trimitere, furnizorul creează în același timp o ofertă de servicii de transport urban pe care o face accesibilă prin aplicație și a cărei funcționare generală o organizează.

Conducătorii auto nu ar fi în situația de a furniza servicii de transport fără aplicație, iar pasagerii nu ar recurge la serviciile respectivilor conducători auto. În plus, Uber exercită o influență decisivă asupra condițiilor prestației furnizate de astfel de conducători auto și stabilește, prin aplicația eponimă, cel puțin prețul maxim pe cursă, această societate percepând prețul respectiv de la client înainte de a achita o parte conducătorului auto neprofesionist al autovehiculului. În plus, exercită un anumit control asupra calității autovehiculelor și a conducătorilor auto ai acestora, precum și asupra comportamentului celor din urmă, care poate conduce, dacă este cazul, la excluderea lor. Prin urmare, acest serviciu de intermediere trebuie considerat „serviciu în domeniul transporturilor”, în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (d) din Directiva 2006/123/CE, și, prin urmare, este exclus din domeniul de aplicare al directivei menționate (punctele 35, 37-40, 42 și 43).

Hotărârea din 10 aprilie 2018 (Marea Cameră), Uber France (C-320/16, EU:C:2018:221)

Societatea franceză Uber France, care exploata un serviciu Uber Pop prin care punea în legătură conducători auto neprofioniști care utilizează propriul vehicul cu persoane care doresc să efectueze deplasări urbane, prin intermediul unei aplicații pentru smartphone, era urmărită penal pentru organizarea acestui serviciu. Ea susținea că legislația franceză pe baza căreia era urmărită penal constituia o normă tehnică privind un serviciu al societății informaționale în sensul directivei privind

⁵¹ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2017, p. 38.

⁵² Directiva 2006/123/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind serviciile în cadrul pieței interne (JO L 376 din 27.12.2006, p. 36, Ediție specială, 13/vol. 58, p. 50).

⁵³ Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale (JO L 204, 21.7.1998, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207).

standardele și reglementările tehnice⁵⁴. Această directivă impune statelor membre să notifice Comisiei orice proiect de lege sau de reglementare care prevede norme tehnice referitoare la produse și servicii ale societății informaționale. Or, în speță, autoritățile franceze nu notificaseră Comisiei legislația penală în cauză înainte de promulgarea sa. Sesizat în cauză, tribunal de grande instance de Lille (Tribunalul de Mare Instanță din Lille, Franța) a solicitat Curții de Justiție să stabilească dacă autoritățile franceze erau sau nu erau obligate să notifice în prealabil Comisiei proiectul de lege.

Curtea a statuat că articolul 1 din Directiva 98/34/CE, modificată prin Directiva 98/48/CE, și articolul 2 alineatul (2) litera (d) din Directiva 2006/123/CE trebuie interpretate în sensul că o reglementare națională care sancționează penal fapta de a organiza un asemenea sistem se referă la un „serviciu în domeniul transporturilor” în măsura în care se aplică unui serviciu de intermediere furnizat prin intermediul unei aplicații pentru smartphone și care face parte integrantă dintr-un serviciu global al cărui element principal este serviciul de transport. Un astfel de serviciu este exclus din domeniul de aplicare al acestor directive (punctul 27 și dispozitivul).

Curtea a amintit că a statuat, în cauza Asociación Profesional Élite Taxi, C-434/15 (a se vedea mai sus), că serviciul UberPop ținea de domeniul transportului și nu constituia un serviciu al societății informaționale în sensul Directivei 98/34. Potrivit Curții, serviciul UberPop propus în Franța este, în esență, identic cu cel furnizat în Spania. Rezultă că autoritățile franceze nu erau obligate să notifice în prealabil Comisiei proiectul de lege penală în cauză.

6. TVA

Hotărârile din 5 martie 2015, Comisia/Franța și Comisia/Luxemburg (C-479/13 și C-502/13, EU:C:2015:141 și EU:C:2015:143)

În Franța și în Luxemburg, furnizarea de cărți electronice era supusă unei cote reduse de TVA. Astfel, începând de la 1 ianuarie 2012, Franța și Luxemburg au aplicat cota de TVA de 5,5 % și, respectiv, de 3 % pentru furnizarea de cărți electronice.

Cărțile electronice (sau digitale) în discuție în speță acopereau cărțile în format electronic furnizate cu titlu oneros prin descărcare sau prin difuzare în flux („streaming”) de pe un website pentru a fi consultate pe un calculator, pe un smartphone, pe un cititor de cărți electronice sau pe orice alt sistem de citire. Comisia Europeană a solicitat Curții de Justiție să constate că, prin aplicarea unei cote reduse de TVA pentru furnizarea de cărți electronice, Franța și Luxemburg nu și-au îndeplinit obligațiile care le revin în temeiul Directivei TVA⁵⁵.

Curtea a statuat că un stat membru care aplică o cotă redusă de taxă pe valoarea adăugată pentru furnizarea de cărți digitale sau electronice nu își îndeplinește obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 96 și 98 din Directiva 2006/112/CE și al Regulamentului (UE) nr. 282/2011⁵⁶.

Astfel, reiese din termenii punctului 6 din anexa III la Directiva 2006/112/CE că cota redusă de taxă pe valoarea adăugată se aplică operațiunii care constă în furnizarea unei cărți care se află pe un suport fizic. Deși, desigur, cartea electronică necesită, pentru a fi citită, un suport fizic precum un calculator, un

⁵⁴ Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale (JO L 204, 21.7.1998, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207).

⁵⁵ Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO L 347, 11.12.2006, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7).

⁵⁶ Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 282/2011 al Consiliului din 15 martie 2011 de stabilire a măsurilor de punere în aplicare a Directivei 2006/112/CE privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO L 77 din 23.3.2011, p. 1).

asemenea suport nu este totuși cuprins în furnizarea de cărți electronice. În plus, astfel cum reiese din articolul 98 alineatul (2) al doilea paragraf din directiva menționată, legiuitorul Uniunii a decis să excludă orice posibilitate de aplicare a unei cote reduse de taxă pe valoarea adăugată serviciilor furnizate pe cale electronică. Or, furnizarea de cărți electronice constituie un asemenea serviciu, din moment ce nu poate fi considerată o livrare de bunuri, în sensul articolului 14 alineatul (1) din această directivă, întrucât cărțile electronice nu pot fi calificate drept bunuri corporale. De asemenea, furnizarea de cărți electronice răspunde definiției serviciilor prestate pe cale electronică prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 282/2011.

Această interpretare nu poate fi repusă în discuție de principiul neutralității fiscale, întrucât acest principiu nu permite să se extindă domeniul de aplicare al unei cote reduse de taxă pe valoarea adăugată în absența unei dispoziții neechivoce (punctele 27, 28, 33-36, 42, 43 și 46 și dispozitivul).

Hotărârea din 7 martie 2017 (Marea Cameră), RPO (C-390/15, EU:C:2017:174)⁵⁷

Conform Directivei TVA⁵⁸, statele membre puteau aplica o cotă redusă de TVA publicațiilor tipărite precum cărțile, ziarele și periodicele. În schimb, publicațiile digitale trebuiau să fie supuse cotei standard a TVA-ului, cu excepția cărților digitale furnizate pe un suport fizic (de exemplu CD). Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională, Polonia), sesizată de Ombudsmanul polonez, avea îndoielei cu privire la validitatea diferenței de impozit respective. Aceasta a solicitat Curții de Justiție, pe de o parte, să stabilească dacă respectiva diferență este compatibilă cu principiul egalității de tratament și, pe de altă parte, dacă Parlamentul European a fost implicat suficient în procedura legislativă.

Potrivit Curții, obligația de a consulta Parlamentul în cursul procedurii legislative, în cazurile prevăzute de tratat, presupune ca acesta să fie consultat din nou de fiecare dată când textul adoptat în final, în ansamblu, se îndepărtează în esența sa de la textul cu privire la care Parlamentul a fost deja consultat, cu excepția cazurilor în care modificările corespund în esență unei poziții exprimate chiar de Parlament.

Este necesar să se constate că textul punctului 6 din anexa III la Directiva 2006/112/CE modificată nu este altceva decât o simplificare a redactării textului care figura în propunerea de directivă și a cărui esență a fost menținută în întregime (punctele 26, 30-32, 34 și 36).

În plus, examinarea întrebărilor preliminare nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea punctului 6 din anexa III la Directiva 2006/112/CE sau a articolului 98 alineatul (2) din directiva menționată coroborat cu punctul 6 din anexa III la aceasta.

Este necesar să se constate că livrarea de cărți digitale pe toate tipurile de suport fizic, pe de o parte, și livrarea de cărți digitale pe cale electronică, pe de altă parte, constituie situații comparabile. Aceste dispoziții trebuie să fie privite ca instituind o diferență de tratament între două situații totuși comparabile în raport cu obiectivul urmărit de legiuitorul Uniunii. Atunci când se constată o asemenea diferență, principiul egalității de tratament nu este încălcat în măsura în care această diferență de tratament este justificată în mod corespunzător. Această situație se regăsește atunci când diferența de tratament se află în legătură cu un obiectiv admisibil din punct de vedere legal, urmărit de măsura care are ca efect instituirea unei asemenea diferențe, și este proporțională cu acest obiectiv.

În acest context, se înțelege că, atunci când adoptă o măsură de natură fiscală, legiuitorul Uniunii este chemat să facă alegeri de natură politică, economică, precum și socială și să stabilească o ordine de

⁵⁷ Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2017, p. 24.

⁵⁸ Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO L 347 din 11.12.2006, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7), în versiunea rezultată din Directiva 2009/47/CE a Consiliului din 5 mai 2009 de modificare a Directivei 2006/112/CE în ceea ce privește cotele reduse ale taxei pe valoarea adăugată (JO L 116 din 9.5.2009, p. 18).

prioritate a unor interese divergente sau să facă aprecieri complexe. În consecință, trebuie să i se recunoască, în acest cadru, o putere largă de apreciere, astfel încât controlul jurisdicțional să se limiteze la cel al erorii vădite. Prin urmare, din explicațiile Consiliului și ale Comisiei rezultă că s-a considerat necesar ca serviciile furnizate pe cale electronică să fie supuse unor norme clare, simple și uniforme pentru a se putea stabili cu certitudine cota de TVA aplicabilă acestor servicii și, astfel, pentru a se facilita gestionarea acestei taxe de către persoanele impozabile și de către administrațiile fiscale naționale. În această privință, posibilitatea de a aplica o cotă redusă de TVA în cazul livrării de cărți digitale pe cale electronică ar însemna să se aducă atingere coerenței de ansamblu a măsurii dorite de legiuitorul Uniunii (punctele 41, 42, 49, 51-54, 57, 59, 60, 66, 70 și 72 și dispozitivul).